

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC
COOPERATION»

WYŻSZE SEMINARIUM DUCHOWNE
STOWARZYSZENIA APOSTOLSTWA KATOLICKIEGO

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

Варшава, Республіка Польща

2023

Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 25.09.2023 – 01.10.2023 р.) / уклад. Ю. Главчева; Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці»; Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського; Фундація ADD. Варшава, 2023. 114 с.

Укладач: ГЛАВЧЕВА Ю. М., PhD, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Голова редакційної колегії:

MIROSLAW MEJZNER, DR. HAB. ,REKTOR WYŻSZE SEMINARIUM DUCHOWNE STOWARZYSZENIA APOSTOLSTWA KATOLICKIEGO

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ.....	6
Ватраль А. В.	7
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ	7
Верба О. Б.,.....	16
Воробель У. Б.	16
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: АТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	16
Vislous O.,	20
Zhyvora N.	20
ACADEMIC INTEGRITY IN THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC ENVIRONMENT OF NATIONAL UNIVERSITY OF PHARMACY.....	20
Гаврилишин П. М.	23
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ПРИКАРПАТСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА.....	23
Должикова О. В.,.....	28
Єрмоменко Р. Ф.	28
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	28
Жукова Л. В.	31
ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	31
Кононенко А. В.	34
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ ТА ОСВІТІ.....	34
Котелевський Р. А.	37
НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19	37

Кошеляєва Я. В.,	40
Іванов С. О.	40
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ВИДИ ПЛАГІАТУ	40
Кривий Р. З.	44
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ВИКЛИКИ ВІД ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	44
Кузнєцов Д. І.	47
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У АКАДЕМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДОБРОЧЕСНОСТІ	47
Леонтьєва В. М.	51
ЩОДО ПОПУЛЯРНОСТІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	51
Литвин Л. М.	56
ЧИ Є АКТУАЛЬНИМ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ НА СЬОГОДНІ?	56
Лотоцька Н. Я.	60
РОЗМЕЖУВАННЯ ЯВИЩ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	60
Максимець Т. А.	63
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	63
Мунтян О. А.,	66
Мунтян М. Л.	66
ОСОБЛИВОСТІ ПЛАГІАТУ В МЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	66
Овчаров М. Л.	69
ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВИХ УСТАНОВАХ	69
Олійник Ю. О.,	74
Олійник Н. Ю.	74
ЧИ ПОТРІБНА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ? ЧОМУ? ДЛЯ ЧОГО?	74

Панухник О. В.	78
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	78
Пасека М. О.	81
СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	81
Петренко Т. В.	85
ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	85
Петренко М. О.	88
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ І СВІТУ	88
Присяжнюк І. І.	93
ІННОВАЦІЇ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЧЕСНОСТІ В АКАДЕМІЧНОМУ СВІТІ	93
Саркісян Г. С.	96
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ОСНОВА ЧЕСНОГО НАВЧАННЯ	96
Скиба М. І.	100
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОСНОВА ВИЩОЇ ОСВІТИ	100
Сперкач Н. А.	104
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ САМОПЛАГІАТУ ЯК ВИДУ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	104
Ткаченко С. С.	109
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПОВСЯКДЕННІ	109
ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ	114

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

Ватраль А. В.,
*д-р. юрид. наук, головний науковий співробітник
Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби
з організованою злочинністю при РНБО України*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

*Вкрасти в одного автора – це плагіат;
вкрасти у багатьох – дослідження.
Вілсон МІЗНЕР*

В умовах активної інтеграції України у європейський освітній і науковий простір ключове значення для розвитку освіти і науки набувають принципи академічної доброчесності, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу та наукової діяльності. Відповідно до Закону України “Про освіту”, метою розбудови та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні є формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою. Саме забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень є визначальною ознакою академічної доброчесності [1]. Тому дослідження інституту академічної доброчесності та шляхів імплементації її принципів в освітнє та наукове середовище України є завжди актуальним, важливим та своєчасним.

Міжнародним Центром академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики та Університет Клемсон в Південній Кароліні підготовлено ґрунтовну працю “Фундаментальні цінності академічної доброчесності”, в якій визначено п’ять основних фундаментальних засад академічної доброчесності, до яких належать: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність. Без дотримання цих засад освітня та наукова діяльність викладачів, студентів та дослідників втрачає свою цінність, а її значення викликає сумніви [2, с. 16].

Фахівці у сфері впровадження світових стандартів академічної доброчесності в освітній процес та наукову діяльність справедливо відзначають, що принципи академічної доброчесності мають вказувати на неприпустимість фальсифікації інформації, списування, обману та інших проявів нечесної поведінки. Коротко охарактеризуємо кожен із зазначених принципів.

Чесність є обов'язковою та необхідною передумовою реалізації довіри, справедливості, поваги та відповідальності. Нечесна поведінка загрожує іміджу академічної спільноти та порушує права її членів, може зіпсувати репутацію навчального закладу або наукової установи. Здобування знань відбувається завдяки інтелектуальній та особистій чесності у процесі навчання, викладання, проведення наукових досліджень та виконання професійних обов'язків. Чесність розпочинається із окремих особистостей та розширюється на дедалі більшу спільноту. Отримуючи знання, студенти і викладачі мають бути чесними з собою і одним з одним [2, с. 18].

Довіра сприймається академічною спільнотою доброчесності як цінність. Чесне прийняття рішень стає невід'ємним кроком у становленні довіри. Формування атмосфера взаємної довіри заохочує та сприяє вільному обміну науковими та практичними ідеями, який дає можливість розвитку наукових пошуків. Довіра виникає поступово, завдяки досвіду, в першу чергу вона будується на основі вчинків, а не слів.

Довіра є необхідною умовою для академічної роботи. Заклади освіти мають розвивати довіру, встановлюючи чіткі та послідовні академічні стандарти, сприяючи здійсненню чесних та неупереджених досліджень. Так, науково-педагогічний склад має формулювати зрозумілі вимоги до завдань та прозору систему оцінювання роботи студента. В свою чергу студенти мають відповідально та самостійно ставитись до виконання цих завдань. Лише маючи довіру до наукових результатів інших ми можемо обґрунтовувати власні дослідження та здійснювати їх із впевненістю. Довіра дозволяє нам співпрацювати, ділитися інформацією і бути впевненим у непорушності

своїх авторських прав [2, с. 20].

Справедливість під час співпраці студентів та викладачів, а також при виконанні адміністративних функцій полягає у тому, що кожен отримує “по заслугам”. Наприклад, професорсько-викладацький склад чинить справедливо по відношенню до студентів, якщо чітко окреслює очікувані результати, вчасно реагує на прояви нечесності, незмінно підтримує принципи академічної доброчесності та демонструє їх на власному прикладі. Викладачі мають застосовувати та постійно переглядати форми оцінювання, які вимагають активного та креативного мислення та сприяють виникненню нових освітніх можливостей для студентів, оскільки останні очікують, що їх академічна робота буде оцінена чесно та прозоро, а отже справедливо. Студенти поведуться справедливо одне з одним, якщо виконують свою роботу чесно; автори – якщо належно цитують праці, які використовують; адміністрація – коли вона дотримується принципів академічної доброчесності [2, с. 23].

Іншими словами, важливими елементами справедливості є прозорість, чіткі та обґрунтовані очікування, правильна та об’єктивна реакція на нечесну поведінку. Тому чесне та неупереджене оцінювання відіграє важливу роль в освітньому процесі та науковій діяльності, а справедливість є обов’язковою складовою для встановлення довіри між викладачами, студентами і науковцями.

Повага передбачає рівність прав, найбільш повне задоволення інтересів людей, уважне ставлення до їхніх прагнень та переконань, делікатність, скромність, ввічливість поведінки. Слід зазначити, що наукові спільноти можуть досягнути успіху лише тоді, коли панує повага до їх різноманітних, а інколи суперечливих точок зору, думок та ідей. У доброчесних академічних спільнотах навіть ті, хто не погоджується із певними фактами, розділяють почуття поваги та шани до методів, за допомогою яких вони були отримані. Водночас вважається, що найбільш динамічними та продуктивними навчальними середовищами є ті, які встановлюють чітку систему перевірки знань; спонукають жваві обговорення та заохочують не

боятися висловлювати свою альтернативну думку через повагу до своїх колег.

Повага в академічному середовищі має бути взаємною та вимагає демонстрації поваги до самого себе та до інших. Зазвичай студенти проявляють повагу тоді, коли активно прагнуть отримати нові знання: беруть участь в обговореннях, вислуховують думку інших та роблять значні зусилля для досягнення успіху. Некоректна поведінка чи приниження інших підриває атмосферу поваги в колективі. Тому дотримання принципу поваги, декларування її як фундаментальної цінності, є індивідуальною та колективною відповідальністю [2, с. 25].

Принцип *відповідальності* полягає в тому, що як окремі особи, так і групи готові подавати приклад відповідальної поведінки, підтримують спільні або узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання. Кожен член академічної спільноти несе персональну відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності під час навчання, викладання та здійснення наукових досліджень. Відповідальність за дотримання принципів доброчесності є як особистим обов'язком, так і спільною справою. Колективна відповідальність генерує потенціал працювати, щоб надихнути інших дотримуватися принципів академічної доброчесності. Бути відповідальним означає протистояти порушенням академічної доброчесності, а також показувати приклад власними вчинками [2, с. 27].

Відтак набуття знань про основні принципи академічної доброчесності, що максимально розкривають її сутність, є необхідним як для працівників освіти, так і для її здобувачів. Відповідно впровадження цих принципів та їх дотримання має бути одним з пріоритетних напрямів роботи науково-педагогічного складу кожного навчального закладу та фахівців наукових установ України. При цьому важливо враховувати міжнародний досвід для можливості імплементації найкращих світових практик у національну систему освіти та наукове середовище, оскільки нормативно-правові акти України не містять механізму впровадження принципів академічної

доброчесності та чітких правил їх застосування в освітній та науковій діяльності.

Окрім згаданого вище Міжнародного Центру академічної доброчесності, який щорічно проводить міжнародні конференції з проблем академічної доброчесності, організовує різноманітні дослідницькі проекти, забезпечує побудову ефективних стратегій запровадження принципів академічної доброчесності в освітню практику, на увагу заслуговує діяльність низки наукових журналів. Такі міждисциплінарні видання як *Journal of Academic Ethics*, *Journal of Academic and Business Ethics* присвячують увагу розгляду етичних питань, що виникають на всіх етапах вищої освіти та наукових досліджень. Найбільш розповсюдженими темами статей, що публікують ці журнали є академічний плагіат, академічна чесність, академічна політика, інтелектуальні форми злочинності, форми академічного шахрайства, корпоративне шахрайство. Крім того, зацікавленість з точки зору вивчення іноземного досвіду становить глобальна мережа *Globethetic.net*, яка об'єднує понад 163000 осіб і установ, надає доступ до великої кількості ресурсів з питань прикладної етики через можливості провідних глобальних цифрових бібліотек, допомагає налагодити взаємодію науковців в ході проведення конференцій та семінарів, публікацій в мережі Internet, а також в процесі обміну інформацією [3, с. 28-29].

Автори колективної монографії “Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених” при дослідженні міжнародної практики академічної доброчесності приходять до висновку, що ключову роль для імплементації принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України має зміна цінностей, підходів і практик, а також вирішення завдань підвищення ефективності академічної мотивації [4, с. 48].

На переконання багатьох науковців та працівників освіти, порушення принципів академічної доброчесності знищує систему освіти та негативно впливає на результати наукових досліджень [5, с. 52-56].

Закон України “Про освіту” визначає, що порушенням академічної

доброчесності вважається:

- академічний плагіат – часткове або повне оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження;
- самоплагіат – часткове або повне оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої чи наукової діяльності;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти [1].

На нашу думку, одним з важливих чинників для дотримання освітньою та науковою спільнотою принципів академічної доброчесності є встановлення відповідальності за їх порушення.

О. Цюняк наголошує, що важливою умовою, яка здатна забезпечити розвиток доброчесного середовища у закладах вищої освіти та успішну імплементацію принципів академічної доброчесності є підвищення якості освіти та розвиток культури академічної доброчесності [6, с. 218]. Цілком погоджуючись з такою позицією, вважаємо, що підвищенню якості освіти сприятиме розробка сучасних

освітніх програм, метою яких є популяризація доброчесності як нової форми. Такі програми мають розкривати тему доброчесності, визначати її роль у освітньому процесі та розвитку успішної особистості у сучасному суспільстві. Розробка подібних освітніх програм сприятиме формуванню практичних навичок як уникати корупції в повсякденному житті та професійній діяльності.

Для ефективної імплементації принципів академічної доброчесності важливо трансформувати освітнє середовище, спростити доступ до інформації та обмін нею між усіма учасниками освітнього процесу. Важливо залучати студентів до змін навчального середовища через консультації, участь у розробці освітніх програм. Крім того, доцільно залучати здобувачів вищої освіти до розробки проєктів із підвищення академічної доброчесності, здійснювати популяризацію наукових традицій, що пройшли апробацію часом, залучати здобувачів освіти до роботи наукових лабораторій та центрів [6, с. 219].

Не можна оминати увагою той факт, що розвиток інформаційних технологій, карантин, запроваджений через пандемію COVID-19, триваючі на території України воєнні дії, дали поштовх для модернізації системи освіти та запровадження дистанційної форми навчання. В умовах дистанційної освіти процес регулювання академічної доброчесності значно ускладнюється. Як справедливо зазначають В. Гевко та М. Любінецька, “у форматі дистанційного навчання зростає роль викладача, як наставника, керівника, ментора, який повинен вчасно скеровуючи хід думок студентів, формувати критичне мислення при аналізі інформації, навчити ідентифікувати цінності та антицінності” [7, с. 219].

Під час здійснення дистанційного навчання проблемам академічної доброчесності слід приділяти особливу увагу. У процесі змішаного навчання варто звертати увагу на дотримання принципів академічної доброчесності та їх розповсюдження у соціальних мережах. Також доцільно організовувати вебінари, онлайн-консультації, відкриті онлайн курси та стажування з академічної

доброчесності тощо. Працюючи з інформацією, у разі використання ідей, тверджень інших осіб потрібно поважати авторське право, обов'язково робити посилання на наукові та літературні джерела, дотримуватися принципу достовірності у процесі інтерпретації фактів.

За результатами проведеного дослідження можна дійти висновку, що для формування довіри суспільства до системи навчальних та наукових закладів, підтримання належного рівня якості освітніх послуг та наукової продукції, кожна інституція має дотримуватись фундаментальних принципів академічної доброчесності. Для цього, на нашу думку, всім закладам освіти та науковим установам слід: втілювати в практику та дотримуватись чітких та справедливих правил академічної доброчесності; сприяти поширенню академічної доброчесності серед усіх структурних підрозділів навчального/наукового закладу; надавати підтримку тим, хто дотримується зазначених правил; своєчасно опановувати сучасні наукові розробки, а також розробки у сфері освітніх практик для можливості запобігання ризиків академічної доброчесності; здійснювати оцінку ефективності дотримання принципів академічної доброчесності для підвищення якості системи освіти і науки в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №38-39. Ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності : переклад з англ. за виданням “The Fundamental Values of Academic Integrity”, видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон, 1999. 39 р. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch_.pdf.

3. Академічна доброчесність як основа сталого розвитку університету /

Міжнарод. Благод. Фонд “Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с. URL: <http://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6WalNoR3g4S1FaWVE/view>.

4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

5. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. № 3-4. С. 52-56.

6. Цюняк О. П. Імплементация принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти. *Академічні студії*. 2022. Вип.1. С. 216-2020.

7. Гевко В. Р., Любінецька М. Фундаментальні цінності академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез III Міжнар. науково-практичної конференції. Тернопіль : Вектор, 2021. С. 218-222.

Верба О. Б.,
канд. юрид. наук, доц., доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Воробель У. Б.,
старший викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права
Львівський державний університет внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

З технологічним розвитком людства неминучим є вплив технологій на діяльність та життя самої людини. Створення нових засобів та технологій спрямоване на покращення та мінімізацію зусиль, що затрачаються на здійснення поставлених перед людиною завдань, та досягнення конкретних цілей. Розвиток інтернету, запровадження нових технологій, глобалізація усіх сфер життя сприяло зародженню штучного інтелекту не лише як математичної моделі, алей як прикладного механізму в повсякденній діяльності людини. Подальший розвиток штучного інтелекту неминуче призведе до його впливу на здатність людини здобувати нові знання, аналізувати їх та застосовувати. Безсумнівну вплине він як на кожного учасника освітнього процесу зокрема, так і на освітнє середовище в цілому. Питання в тому, який вплив буде мата така інтеграція на освітній процес, а також чи не порушуватиме це принципів академічної доброчесності.

Закон України «Про освіту» в статті 42 дає визначення категорії «академічна доброчесність». Відповідно до цієї статті академічна доброчесність проявляється перед усім у етичних принципах та законодавчих правилах, що покликані

забезпечити довіру до результатів навчання або ж наукових досягнень. У цій ж самій статті у частині четвертій законодавець наводить вичерпний перелік обставин, що трактуються як порушення академічної доброчесності (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман та інше) [1].

У науковій літературі застосування у науковій роботі згенерованої нейромережею інформації трактується по-різному. Так, наприклад, М. О. Гром, досліджуючи застосування штучного інтелекту під час написання наукових робіт, робить висновок, що оскільки штучний інтелект, зокрема і нейромережа ChatGPT, оперує лише тими даними, що уже існують і відомі широкому загалу, і на їх підставі генерую певні тези, які по своїй суті не створюють нових ідей, положень або висновків, відповідно і використання результати його роботи не можна вважати плагіатом [2].

М. В. Карчевський та В. А. Штанько, посилаючись на ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», якою встановлено право особливого роду (*suí generis*) на неоригінальні об'єкти [3], згенеровані комп'ютерною програмою, вважають засобом дотримання академічної доброчесності при використанні інформації згенерованої ChatGPT може стати посилання на нього (ChatGPT) як на одного із співавторів опублікованих наукових результатів. Свою позицію вони обґрунтовують тим, що лише з огляду на недоліки законодавчого регулювання використання результатів штучного інтелекту, зокрема, те, що він не може бути визнаний автором і, відповідно, його діяльність не може бути визнана творчою, не можна стверджувати, що згенерований текст буде результатом власне творчої діяльності дослідника [4, с. 26–27].

Аналіз положень ч. 4 ст. 42 Закон України «Про освіту» дозволяє зробити висновок, що нині застосування тексту згенерованого штучним інтелектом при

написання наукової роботи будь-якого виду, не охоплюється диспозицією цієї норми закону. Тобто формально жоден із законодавчо встановлених видів порушень академічної доброчесності дослівно не охоплює такої дії як використання особою згенерованих штучним інтелектом текстів у науковій діяльності особи.

Важко погодитись із тим, що чинне законодавство, зокрема Закон України «Про авторське право і суміжні права», дозволяє штучний інтелект вважати співавтором наукових текстів, коли в них використовується згенеровані відомості штучного інтелекту, хоча б з огляду на те, що ч. 3 ст. 33 зазначеного нормативно-правового документу чітко встановлено, що на неоригінальні об'єкти, що згенеровані комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають [4], а саме до цього виду прав належить авторство.

З іншого боку, відсутність такої дії як використання результатів штучного інтелекту та нейромереж, зокрема ChatGPT, в переліку законодавчо визначених обставин, що становлять порушення академічної доброчесності, на нашу думку, не означає, що самі етичні принципи академічної доброчесності не будуть порушені, адже їх використання підриває довіру як до отриманих результатів в цілому, так і до процесу здійснення наукової (творчої) діяльності.

Однак ми не заперечуємо самої можливості використання штучного інтелекту під час навчання чи наукової діяльності як інструменту для збору, опрацювання та структурування певних даних, як засобу акумулюванням вже існуючої інформації, її сортуванні і виділенні запитуваної інформації. Аналіз ж таких даних, генерування нових теорій, підбиття підсумків має залишатись виключно за дослідником, саме це відповідатиме етичним нормам такого поняття як академічна доброчесність.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19> (дата звернення: 30.10.2023).

2. Гром М. О. Застосування штучного інтелекту під час написання наукових робіт. *Академічна доброчесність: правові проблеми* : матеріали Всеукр. круглого столу (Одеса, 26 трав. 2023). Одеса, 2023. С. 37–41.
3. Карчевський М. В., Штанько В. А., ChatGPT Правове регулювання штучного інтелекту: ризик-орієнтований підхід у європейській дискусії. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин* : збірник наукових статей Кропивницький, 2023. С. 20–29.
4. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 30.10.2023).

Vislous O.,

Pharm. D., Assistant Department of Medical Chemistry
National University of Pharmacy

Zhyvora N.,

Pharm. D., Assistant Department of Medical Chemistry
National University of Pharmacy

ACADEMIC INTEGRITY IN THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC ENVIRONMENT OF NATIONAL UNIVERSITY OF PHARMACY

Academic integrity is one of the key components of higher education and scientific research. Adherence to the principles of academic integrity is crucial for maintaining the quality of education. National University of Pharmacy (NUPh) places great emphasis on the implementation and preservation of the principles of academic integrity in the educational and scientific environment.

Academic integrity is defined as the observance of high ethical standards in all areas of academic activity. This includes honesty in the preparation of assignments and examinations, avoidance of plagiarism, objectivity in research, and fairness in peer review and publications.

NUPh has developed and adopted the Code of Academic Integrity, which sets the standards of behavior for students, faculty, and researchers. This Code aims to instill academic values, preserve the university's traditions, and promote a high academic culture [1, p.4].

NUPh actively implements measures to prevent academic plagiarism and ensure the observance of academic integrity. The "Regulations on Measures to Prevent Cases of Academic Plagiarism at the National University of Pharmacy" define the procedures for the creation and functioning of collegial bodies aimed at preventing and detecting plagiarism in all types of scientific and educational work among various participants in the educational and scientific process at NUPh [2, p.4].

The main objectives of these regulations include [2, p.4]:

- **Enhancing the quality of education:** One of the primary objectives of these regulations is to improve the organization and effectiveness of the educational process by preventing plagiarism and ensuring the proper level of written work quality.
- **Respect for intellectual property rights:** The regulations emphasize the importance of respecting the intellectual property rights of individuals and legal entities by faculty, researchers, doctoral students, PhD candidates, master's students, and other participants when working with published sources of information.
- **Improving skills in proper source handling:** These regulations help participants in the educational and scientific process improve their skills in searching, using, and citing sources of scientific information.
- **Promoting independence and individuality:** The regulations support the creation of unique, authorship-based work and encourage the development of individuality in educational and research activities.
- **Responsibility for violations of citation rules:** The regulations stress the importance of adhering to accepted citation rules and specify sanctions for their violation.

NUPh has established a Group for Promoting Academic Integrity [2, p.8], which operates as a permanent collegial body. The group includes representatives from the faculty, students, and other university officials. The group's goal is to create a scientific and educational environment that promotes academic integrity, intellectual growth, and high-quality education and research at NUPh [2, p.9].

One of the essential tools for ensuring academic integrity is the use of plagiarism detection software. At NUPh, programs such as AntiPlagiarism and Strikeplagiarism are employed to promptly identify and prevent plagiarism among students and researchers.

Furthermore, the university actively collaborates with international organizations and participates in projects aimed at promoting academic integrity and improving the quality of education. For instance, NUPh's involvement in the "Academic Integrity and Education Quality Initiative" (Academic IQ) by the American Councils for International Education

reaffirms the university's commitment to advancing academic integrity. The Memorandum of Cooperation between NUPh and the American Councils for International Education is another significant step in this direction.

NUPh also organizes competitions and scientific-practical seminars on academic integrity to raise awareness and consciousness among university community members regarding the importance of this issue.

All these efforts collectively contribute to the establishment of a culture of academic integrity at NUPh and ensure high-quality education and research. Academic integrity remains the foundation for achieving excellence in higher education and research.

REFERENCES:

1. Кодекс академічної доброчесності НФаУ [Електронний ресурс]. URL: <https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Кодекс-академічної-доброчесності-НФаУ.pdf>
2. Положення «Про заходи щодо запобігання випадків академічного плагіату у Національному фармацевтичному університеті» [Електронний ресурс]. URL: https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/ПОЛ-А2.8-03-101_Положення-про-заходи-щодо-випадків-академічного-плагіату-у-НФаУ-ред-03-2020-р..pdf

*Гаврилишин П. М.,
канд. іст. наук, доц. кафедри міжнародних відносин,
Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ПРИКАРПАТСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Рух України на Захід, насамперед офіційно задеклароване прагнення вступити в ЄС та НАТО вимагають від України, зокрема, і швидкого досягнення найкращих стандартів освіти з їх подальшим стійким дотриманням. Одним з ключових елементів високого рівня освіти і науки, на нашу думку, є дотримання саме академічної доброчесності.

Згідно чинного Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2].

Принципи академічної доброчесності в навчально-науковій та педагогічній діяльності Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника закріплені в ряді документів: «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (нова редакція)»; «Положенні про Комісію з питань етики та академічної доброчесності (нова редакція)»; «Положенні про запобігання академічному плагіату (нова редакція)»; «Положенні про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» [3; 5; 6; 7]. Ці та інші дотичні до даної теми документи розроблені на основі конституційного права, законів України Про вищу освіту», «Про освіту», «Про авторське право і суміжні права». Враховувались також

інші діючі нормативно-правові акти законодавчої бази України та нормативні документи університету. Положення мають за мету досягнути дотримання високих стандартів в усіх напрямках діяльності університету, зміцнити освітньо-наукові цінності та запобігти порушенню академічної доброчесності.

Варто відзначити, в «Положенні про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» детально розглядаються: поняття плагіату та різновиди академічної відповідальності; головні засади щодо заходів з перевірки і рекомендацій щодо запобігання академічному плагіату; рекомендації щодо виявлення академічного плагіату в наукових роботах (статтях, тезах, авторефератах, дисертаціях і т. д.); основні засади використання системи виявлення текстових збігів; порядок здійснення заходів з перевірки на академічний плагіат навчальних та кваліфікаційних робіт; послідовність етапів процедури реалізації заходів з перевірки на академічний плагіат дисертаційних робіт; втілення етапів процедури здійснення заходів з перевірки на академічний плагіат наукових та навчальних текстів різного роду (монографій, підручників та навчальних посібників) тощо [6].

В Законі України «Про освіту» (2017: ст. 42) як порушення академічної доброчесності визначається: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація даних у дослідженні, відсутність посилання на джерело інформації в наукових роботах, списування, хабарництво, обман, шахрайство на екзаменах чи атестаціях, необ'єктивне оцінювання [2]. Дослідниця Ірина Варава стосовно існування цих негативних явищ зазначає: «Головною об'єктивною причиною є, безумовно, зміна ціннісних і моральних орієнтирів, що відбулася в нашій країні в роки переходу до ринкових відносин в економіці та породила стійкі негативні явища, пов'язані із соціально-економічними протиріччями в суспільстві» [1, с. 275].

Комісія з питань етики та академічної доброчесності нашого університету проводить спостереження та контроль за дотриманням членами університетського колективу принципів Кодексу честі Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника. Зокрема, члени Комісії приймають на розгляд заяви про факти порушення. Забороняється подавати анонімні чи безпідставні скарги щодо поведінки працівників колективу університету [5, с.3]. Комісія складається з осіб, що користуються високим моральним авторитетом в університеті, володіють необхідним соціальним та академічним досвідом для проведення моніторингу за дотриманням положень Кодексу честі ПНУ ім. Василя Стефаника [5, с.4].

Неодноразово проводяться інформаційно-профілактичні заходи. Так, з нагоди Міжнародного дня академічної доброчесності в ПНУ ім. Василя Стефаника 20 жовтня 2023 р. відбувся семінар «Система забезпечення академічної доброчесності в Прикарпатському університеті» для усіх учасників навчально-наукового процесу. Розглянуто наступні теми: «Основні види порушень академічної доброчесності та проблеми їх запобігання», «Міжнародна співпраця університету та Американських рад з міжнародної освіти з питань якості освіти та академічної доброчесності», «Особливості процедури перевірки наукових документів (бакалаврська, магістерська, дисертація) на наявність текстових запозичень», «Управління корупційними ризиками ЗВО» [4].

Можемо підсумувати, що в сфері академічної доброчесності ПНУ ім. В. Стефаника, з огляду на виклики часу, розвивається та поступово вдосконалюється: підготовлена і прийнята нормативна база, створені відповідні інституції та механізми, проводяться моніторинг та профілактичні заходи.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варава І. Причини існування академічної недоброчесності студентства в сучасному освітньо-науковому просторі та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. Вип. 33. 2020. Т. І. С. 273-278.

2. Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 «Про освіту». URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm

3. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (нова редакція). URL: <https://pnu.edu.ua/wp->

content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83-%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96-%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8F-%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0-1.pdf.

4. Онлайн-семінар «Система забезпечення академічної доброчесності в Прикарпатському університеті». URL: <https://pnu.edu.ua/blog/2023/10/20/50750/>.

5. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності (нова редакція). URL: [https://pnu.edu.ua/wp-](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%8E-%D0%B7-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf)

[content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%8E-%D0%B7-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%96%D1%8E-%D0%B7-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf)

6. Положення про запобігання академічному плагіату (нова редакція). URL: <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82%D1%83.pdf>

7. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. URL: <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82%D1%83.pdf>

Должикова О. В.,
д-р. фарм. наук, професор, професорка
кафедри клінічної лабораторної діагностики,
Національний фармацевтичний університет

Єрмоменко Р. Ф.,
д-р. біол. наук, професор, завідувачка кафедри
клінічної лабораторної діагностики,
Національний фармацевтичний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Конкурентноспроможність українських фахівців вітчизняного та європейського ринків праці вимагає якісної підготовки професійних кадрів у вищій школі та відповідності дипломів європейським стандартам. Якісна вища освіта, в свою чергу, передбачає створення нових механізмів сприяння формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науковопедагогічні працівники (НПП), наукові працівники та здобувачі вищої освіти (ЗВО) [1, с. 15]. Одним із аспектів якісної підготовки професійних кадрів є дотримання вимог академічної доброчесності.

Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту»: Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2, ст. 42]. Закон передбачає дотримання академічної доброчесності як з боку ЗВО, так і з боку науково-педагогічних працівників.

Існує певна низка факторів, які впливають на стан академічної доброчесності. У якості прикладу можна навести наявність педагогічного процесу он-лайн, коли контроль з боку викладача не є достатнім, копіювання інформації без позначення

джерела (не звернув увагу, забув) тощо.

З метою запобігання випадкам порушення положень академічної доброчесності у Національному фармацевтичному університеті (НФаУ), з урахуванням чинної законодавчої бази, складено «Кодекс академічної доброчесності Національного фармацевтичного університету» для формування академічних цінностей, високої академічної культури тощо [3, с. 3]. Також створене положення «ПОЛ А2.8-47-101 «Про заходи щодо запобігання випадків академічного плагіату у НФаУ» [4] з метою поширення інформації серед ЗВО та НПП щодо принципів академічної доброчесності, вимог до кваліфікаційних, наукових і методичних робіт, які створюються спільнотою НФаУ.

З метою популяризації, поширення знань і розуміння щодо академічної доброчесності та зменшення проявів академічної недоброчесності серед ЗВО, науковців та НПП у НФаУ запроваджені такі заходи як участь у проєкті «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic IQ) від організації Американські Ради з міжнародної освіти, науково-практичні семінари (наприклад, «Академічна доброчесність як інструмент забезпечення якості освіти», присвячений Міжнародному дню академічної доброчесності), круглий стіл «Академічна доброчесність: досвід, практики, виклики, поступ», конкурс «Академічна доброчесність – запорука якості освіти і науки» тощо. До участі у Конкурсі залучаються ЗВО, науковці, куратори академічних груп, НПП. Учасники мають змогу представити роботу присвячену аспектам академічної доброчесності у вигляді есе, відеоролика чи постера, але номінації не обмежені і дають простір для конкурсантів щодо методів створення конкурсних робіт. НПП також беруть участь у навчаннях та стажуваннях, які присвячені питанням академічної доброчесності та методам її дотримання.

Щодо контролю отримання академічної доброчесності, то у НФаУ проводиться анонімне опитування серед ЗВО, НПП та науковців щодо обізнаності та дотримання вимог академічної доброчесності, і проводиться аналіз отриманої інформації. Розроблені методи, які дозволяють запобігти недоброчесності під час педагогічного

процесу on line. Також університет має репозитарій робіт та програми, які використовуються для перевірки рукописів (дисертацій, кваліфікаційних робіт, статей, методичних рекомендацій, підручників тощо) на плагіат: AntiPlagiarism, Strikeplagiarism. Це дозволяє виявити випадки недоброчесності і застосувати відповідні заходи [4, с. 19].

Отже, на наш погляд, розроблені підходи до навчання, викладання та поширення інформації щодо академічної доброчесності у НФаУ, їхнє постійне удосконалення відповідають вимогам дотримання чесності та етичних цінностей в освітньому процесі та науковій діяльності, а також сприяють формуванню високої академічної культури НПП, наукових працівників та ЗВО.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Академічна доброчесність університетської спільноти» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання / Н. С. Гарань. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2020. 62 с. URL: <http://dspace.ddpu.edu.ua/ddpu/bitstream/123456789/582/1/Гарань%20Н.С.%20Методичні%20вказівки%20до%20вивчення%20навч.дисц.%20Академічна%20доброчесність%20унів.спільноти%2C2020.pdf> (дата звернення: 30.10.2023 р.).

2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 „Академічна доброчесність”. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (дата звернення: 30.10.2023 р.).

3. Кодекс академічної доброчесності Національного фармацевтичного університету. Харків.: НФаУ, 2019. 16 с. URL: <https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Кодекс-академічної-доброчесності-НФаУ.pdf> (дата звернення: 30.10.2023 р.).

4. ПОЛ А2.8-47-101 «Про заходи щодо запобігання випадків академічного плагіату у НФаУ. Харків.: НФаУ, 2020. 29 с. URL: https://nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/ПОЛ-А2.8-03-101_Положення-про-заходи-щодо-випадків-академічного-плагіату-у-НФаУ-ред-03-2020-р..pdf (дата звернення: 30.10.2023 р.).

Жукова Л. В.,
*канд. с.-х. наук, доцент кафедри зоології, ентомології,
фітопатології, інтегрованого захисту і карантину
рослин ім. Б. М. Литвинова,
Державний біотехнологічний університет*

ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Однією з умов, яка забезпечує здобуття закладом вищої освіти хорошої репутації є академічна доброчесність. Згідно Закону України «Про освіту»: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, Ст. 42].

На сьогоднішній день, кожен заклад освіти (незалежно від його рівня) на своєму офіційному сайті містить розділ «Академічна доброчесність». Наповнення розділу дуже подібне у різних закладів. Основні елементи – це: нормативні документи, положення про доброчесність самого закладу та анкетування про дотримання норм академічної доброчесності серед викладачів закладу і здобувачів освіти.

Розглянемо наповненість розділу «Академічна доброчесність» на прикладі Державного біотехнологічного університету. Він містить: саме визначення академічної доброчесності з посиланням на джерело; чинні нормативні документи з даного питання (Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII зі змінами, Закон України «Про вищу освіту» від 18.12.2019 № 392-IX, Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.09.2019 № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.08.2021 № 897 «Про затвердження Порядку скасування

рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації», розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 № 504-р «Про створення Національного репозитарію академічних текстів, Положення про Національний репозитарій академічних текстів); Рекомендаційні листи від МОН (де найбільш детально розкриті згадані моменти); Результати анкетувань за темою «Я і академічна доброчесність» серед науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти різних рівнів, а також Посилання на онлайн курс «Академічна доброчесність в університеті» [2].

На перший погляд все добре: всі нормативні документи в наявності, доступ до них також є, положення академічної доброчесності висвітлені в повній мірі. Чого ж ще бажати? Але не це є вирішальним, коли мова йде про доброчесність у закладі освіти. Головним є те, щоб всі учасники освітнього процесу (викладачі та здобувачі) знали та могли розібратися в принципах академічної доброчесності, а також розуміли, що їх порушення обов'язково призведе до відповідальності. Крім того, позначиться на репутації та рейтингу не лише самого викладача, а й закладу освіти.

При опитуванні здобувачів освіти стосовно того, чи знають вони про наявність інформації з норм академічної доброчесності у вільному доступі на офіційному сайті закладу освіти, більшість відповість позитивно. Але якщо дещо змінити питання і запитати про те, чи ознайомлювались вони з поданою інформацією, то відсоток позитивних відповідей буде набагато нижчим. Що важливо, так це те, що такі відповіді будуть характерні і для викладачів. Лише з одним уточненням – відсоток тих, хто ознайомився з інформацією буде дещо вищим ніж у здобувачів.

І це є проблемою для більшості закладів освіти. На мою думку, ефективнішим варіантом покращення рівня розуміння всіх принципів академічної доброчесності буде проведення для учасників освітнього процесу недовготривалих, але періодичних навчально-практичних семінарів, на яких би розглядали окремі принципи доброчесності з обов'язковим розбиранням відомих в Україні та світі прикладів їх порушення. Перевагою такого методу подачі необхідної інформації є те, що

учасникам непотрібно одразу знаходити великі проміжки часу. Вони будуть засвоювати інформацію поступово, підкріплюючи її практичними роботами.

Такий підхід має на меті, викладачами та здобувачами, підвищити свій професійний рівень та покращити розуміння того, що відповідальність за порушення норм академічної доброчесності існує, вона працює і може суттєво вплинути на загальне враження про науковця.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Академічна доброчесність. Державний біотехнологічний університет [Електронний ресурс]. URL: <https://biotechuniv.edu.ua/nauka/akademichna-dobrochesnist/>.

Кононенко А. В.,
*канд. фарм. наук, асистент кафедри фармакології та фармакотерапії,
Національний фармацевтичний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ ТА ОСВІТІ

У сучасному суспільстві особливої актуальності набуло питання дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього й науково-дослідного процесів у сьогоденних умовах використання штучного інтелекту (ШІ) в освітній і науковій діяльності в усьому світі, і в Україні, зокрема.

Згідно із Законом України «Про освіту» *академічна доброчесність* – сукупність етичних принципів та визначених законом правил з метою керівництва учасників освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності, забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Порушення академічної доброчесності відбувається через відсутність знань про поняття та розуміння їхньої наявності в реальному освітньому й науково-дослідному процесах [2].

Діджиталізація світу формує нові важливі питання щодо ролі штучного інтелекту (ШІ) в освітньому та науковому просторі.

Штучний інтелект ототожнюють з організованою сукупністю інформаційних технологій, застосування якої робить можливим виконання складних комплексних завдань завдяки використанню системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації; створення нових інтегрованих методів навчання, інструментів аналізу даних або систем управління освітнім процесом; забезпечення якості дистанційного навчання, результативної співпраці та індивідуалізації; міжпредметність через інтегрування даних з різних областей знань, створення нових можливостей для наукових досліджень та освітніх інновацій. Використання ШІ в науці забезпечує формування кращих метаданих, індексування на основі запиту користувачів, адаптації академічного тексту до науково-популярного, формування

індексів і синонімічних пошукових термінів, проведення міждисциплінарних і міжнародних досліджень тощо [2].

Чинне законодавство не має мовно сформованих назв видів порушення академічної доброчесності, пов'язаних зі згенерованими ШІ текстами. Проблеми нівелювання якості академічної праці, створеної за допомогою ШІ, через неможливість визначення її самодостатності та долі участі автора/ авторів у процесі продукування твору і його відповідності критеріям академічної доброчесності [2].

Дослідники С. Горчинський, М. Софілканич, І. Горбенко наголошують на необхідності врахування й упровадження в закладах освіти програмного забезпечення для виявлення порушень норм академічної доброчесності (GPTZero, AI Writing Check, CrossPlag, OpenAI), зокрема плагіат тексту, написаного ШІ [3], а також навчання академічному письму, дотримання принципів академічної доброчесності [2].

В науці ШІ (Big Data, SMART-даних та FAIR-даних) використовують для упорядкування накопичених результатів, виконання пошуків, здійснення аналізу та зіставлення, що сприяє подальшому розвитку сервісів і систем ШІ, кращому відтворенню результатів згідно із заданими алгоритмами. Проте занепокоєння викликане потенційно негативним впливом ШІ в освіті через ризик зниження ролі вчителя, креативності та навичок критичного мислення здобувачів освіти [4]. Також предметом хвилювання є швидкість, із якою розвиваються допоміжні технології письма (засоби перевірки орфографії та граматики, доступні в програмному забезпеченні для обробки текстів) за допомогою ШІ, адже вона може випередити створення інституційної політики академічної доброчесності та керівних принципів щодо її використання. Це призводить до недостатньої обізнаності про такі інструменти та їхнє використання серед науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти [5].

Застосування та розробка практичних способів забезпечення академічної доброчесності за умов можливості використання ШІ в освітній і науковій діяльності проводиться багатьма науковцями. Так, австралійські вчені J. Clare, S. Walker, J. Hobson вважають, що необхідні підходи, спрямовані на: сприйняття культури вільної

думки; створення моральної культури студента з кодексами честі; розроблення належної методики оцінювання для уникнення плагіату через комплексну багатосторонню стратегію [2].

Таким чином, незважаючи на істотне зростання уваги до проблеми дотримання академічної доброчесності за умов використання штучного інтелекту та забезпечення її в освітній і науковій діяльності, актуальним залишається розроблення та упровадження в заклади освіти програмного забезпечення (антиплагіатних програм), яке виявлятиме порушення норм академічної доброчесності, зокрема плагіат тексту, написаного штучним інтелектом, також проводити навчання академічному письму і дотримання принципів академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронєць Л. П. Академічна доброчесність та штучний інтелект в освітній і науковій діяльності. Інноваційна педагогіка. 2023, № 62. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_2/4.pdf.
3. Горчинський С. В., Софілканич М. І., Горбенко І. Ф. Якість української освіти й академічна доброчесність: вплив застосування штучного інтелекту. Академічні візії. 2023. № 20. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/407/380>.
4. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38, № 1. С. 48–53.
5. Clare J., Walker S., Hobson J. Can we detect contract cheating using existing assessment data? Applying crime prevention theory to an academic integrity issue. International Journal for Educational Integrity, 2017. № 13(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/318993560_Can_we_detect_contract_cheating_using_existing_assessment_data_Applying_crime_prevention_theory_to_an_academic_integrity_issue.

Котелевський Р. А.,
*канд. мед. наук, доцент, доцент кафедри ортопедичної стоматології,
Дніпровський державний медичний університет*

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 швидко перейшла кордони між країнами і внесла зміни в різні сфери життя, несучі при цьому безпрецедентні суспільні проблеми. У спробі стримувати розповсюдження вірусу більшість урядів тимчасово закривали школи та університети, що вплинуло на понад 85% учнів у всьому світі [1]. В Україні також медичні вищі переходили на дистанційне навчання. При цьому залучалися сучасні телекомунікаційні можливості, телеконференції, відеотрансляції, цифрові ресурси, віртуальні симуляції тощо. Винятки робили в деяких країнах лише для студентів випускних курсів, що могли проходити навчання у традиційній формі [3]. Ця робота має на меті поділитися спрямованою на студента стратегією навчання, що використовувалася у Дніпровському державному медичному університеті. Враховуючи чисельні етичні та соціоетичні дилеми і виклики, що виникли з початком пандемії COVID-19 навчання академічної доброчесності та інших чеснот набула більшої важливості [4]. Так в 2020 році надзвичайність глобальної кризи в галузі охорони здоров'я стала рушієм дискусії серед студентів-медиків про невідкладні та суперечливі етичні питання. Наприклад чисельні випадки псевдонаучних та відкликаних публікацій з авторитетних наукових видань, включених до наукометричних систем, [5] вимагають адаптувати етичні кодекси до нових умов [6]. На заняттях зі студентами розглядалися питання недопустимості поширення неперевіреної інформації щодо COVID-19, доводилася важливість використання наукометричних джерел замість ЗМІ. Також студенти залучалися до санітарно просвітницької роботи.

Також проводилося анонімне анкетування серед студентів, що було спрямоване на те щоб з'ясувати зворотній відгук, як дистанційне навчання вплинуло на навчальний процес. Виявилося, що 80% студентів підтвердили, що використовують плагіат. В свою чергу 50% респондентів відмітили, що онлайн навчання є занадто знеособленим і вони не відчують зв'язку з викладачем, або питанням, яке аналізується. Крім того понад 65% студентів дотримувалися думки, що онлайн навчання не дозволило їм отримувати негайний зворотній зв'язок на відміну від очного навчання. Це на думку більшості студентів і спонукало їх до плагіату, списування і іншим проявам академічної недоброчесності.

Незважаючи на всі негаразди дистанційного навчання, це був часом плідної співпраці та дискусій про вплив спалаху COVID-19 на соціальні норми. Наш підхід з використанням переваг актуальні етичні питання, порушені COVID-19 обставин, пов'язаних з пандемією, можуть надихнути інших на коригувати процеси викладання та навчання в майбутньому несподівані події.

Враховуючи обставини пов'язані з COVID-19 схоже що онлайн викладання та оцінювання залишаться протягом часу до завершення пандемії. Такі умови швидше за все залишаться до тих пір поки уряди країн у всьому світі не побачать можливості повернутися до очної форми навчання. Враховуючи це є нагальна потреба виявляти шляхи боротьби з плагіатом на різних Інтернет платформах. Усі аспекти викладання та навчання потрібно ретельно обмірковувати і примати заходи щодо забезпечення високого рівня академічної доброчесності як серед студентів, так і серед викладачів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ahmed, H., Allaf, M., and Elghazaly, H. (2020). COVID-19 and medical education. *Lancet Infect Dis*, 20(7), 777-778. [https://doi.org/10.1016/s1473-3099\(20\)30226-7](https://doi.org/10.1016/s1473-3099(20)30226-7)
2. Alsoufi, A., Alsuyihili, A., Msherghi, A. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on medical education: Medical students' knowledge, attitudes, and practices

regarding electronic learning. PLoS One, 15(11), e0242905. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0242905>

3. Kouvavas, O., Trezzi, R., Eiglsperger, M., (2020). Consumption patterns and inflation measurement issues during the COVID-19 pandemic. Retrieved 15/03/2021 from https://www.ecb.europa.eu/pub/economicbulletin/focus/2020/html/ecb.ebbox202007_03~e4d32ee4e7.en.html.

4. Mahase, E. (2020). Covid-19: Portugal closes all medical schools after 31 cases confirmed in the country. Bmj, 368, m986. <https://doi.org/10.1136/bmj.m986>.

5. Mheidly, N., and Fares, J. (2020). Leveraging media and health communication strategies to overcome the COVID-19 infodemic. J Public Health Policy, 41(4), 410-420. <https://doi.org/10.1057/s41271-020-00247-w>.

6. Retraction Watch. (2020). Retracted coronavirus(COVID-19) papers. Retrieved 15/03/2021 from <https://retractionwatch.com/retracted-coronavirus-covid-19-papers/> .

Кошеляєва Я. В.,
канд. с.- г. наук, асистент кафедри
зоології, ентомології, фітопатології, інтегрованого
захисту і карантину рослин ім. Б.М. Литвинова,
Державний біотехнологічний університет

Іванов С. О.,
аспірант кафедри рослинництва,
Державний біотехнологічний університет

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ВИДИ ПЛАГІАТУ

Плагіат має давню багатовікову історію. Такі відомі поети та мислителі давнини, засуджували літературні крадіжки, як Ювенал, Горацій та Вергілій. Марціал уперше застосував слово «плагіатор», що латиною означало «викрадач чужих рабів», до літературних грабіжників. У Франції в XVII столітті з'явилися навіть теоретики плагіату. Зокрема, Франсуа Ла Мот ле Вайє у своїй роботі «Академія ораторів» відкрито радив маскувати власну нездатність до творчості плагіатом і навіть давав рекомендації, як, непомітно замінюючи всі вислови вкраденої фрази їхніми синонімами, приховати крадіжку [6].

У добу сучасних нових технологій, що значно полегшують копіювання чужих робіт, проблема привласнення авторства суттєво загострилася, особливо з урахуванням відсутності законодавчо встановлених вимог і усталених процедур оцінювання наукових та навчальних робіт на предмет наявності академічного плагіату та інших порушень академічної доброчесності [5]

За Терезою Фішман, академічним плагіатом є академічна поведінка, «яка характеризується такими п'ятьма кумулятивними ознаками: «коли певна особа (1) використовує слова, ідеї чи результати праці, (2) що належать іншому визначеному джерелу чи людині (3) без посилання на джерело, з якого вона була запозичена, (4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказування авторства оригіналу (5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового

характеру» [6].

Єльський університет розглядає академічний плагіат як «використання чужої роботи, слів або ідей без посилань».

Кембриджський університет називає академічним плагіатом «подання як власної праці незалежно від наявності наміру обманювати, роботи, яка частково чи цілком запозичена з чужої праці без належного посилання».[6].

Академічний плагіат може стосуватися всіх типів джерел, зокрема: текстів, рисунків, фрагментів музичних творів, математичних виразів та перетворень, програмних кодів тощо. Джерелами академічного плагіату можуть бути опубліковані і неопубліковані книжки, статті, брошури, патенти, тези, рукописи, веб-сайти та інші Інтернет-ресурси, роздаткові матеріали для студентів, роботи інших студентів тощо.

Існують різні види плагіату, включаючи:

- коли текст або ідеї буквально копіюються без вказання джерела.
- це коли ви переформулюєте чужі ідеї, але суттєво не змінюєте їх і не надаєте відповідного кредиту джерелу.
- використання своїх власних раніше опублікованих робіт без відповідного зазначення.
- копіювання тексту або інших матеріалів з інтернету без належного вказання джерела.
- використання ідей або матеріалів з джерела, але без вказання конкретного автора.
- складання тексту з різних фрагментів чужих робіт без вказання джерела. [3]

При виявленні академічного плагіату може встановлюватися академічна відповідальність, основні види якої встановлені Законом України «Про освіту». Відповідно до частини 7 статті 42 [5], [2], [4], [3]. види академічної відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу

освіти, що мають бути затверджені основним колегіальним органом управління закладу освіти. [6].

Розуміння різних видів плагіату та їх наслідків є важливим не тільки для університетського середовища, але й для професійного життя. У роботі, наукових дослідженнях і навіть в медіа, дотримання правил відповідності джерел є важливою нормою. Таким чином, уникання плагіату - це не лише етичний обов'язок, але і спосіб підтримувати чесність та довіру у навчальних та професійних галузях. Завжди перевіряйте правила цитування та відповідності джерел у ваших роботах і завданнях, і, якщо у вас є сумніви, краще зверніться до викладача або наукового радника для консультації. Публічне утвердження академічної доброчесності має стати прикладом позитивної зміни суспільної свідомості та важливим кроком системного запровадження нового етносу навчальної та науково-дослідної діяльності в освітніх закладах України. [1, с. 234],

На сьогоднішній день, виховання академічної доброчесності є одним із завдань закладів вищої освіти. Учаснику освітнього процесу, якого звинувачують у академічному плагіаті, а також в інших порушеннях академічної доброчесності, має бути забезпечена можливість надання пояснень та доведення своєї невинуватості. Для забезпечення єдиних вимог до програмної перевірки варто розробити окрему інструкцію користувача відповідного програмного забезпечення. Майбутнє українського правового суспільства значною мірою залежить від наших сьогоднішніх зусиль на ниві культивування кращих взірців університетського етносу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова К.; Таксон, 2016. 234 с.

2. Академічний плагіат і самоплагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід. 2018 [Електронний ресурс]. URL: <http://education->

ua.org/ua/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplaciat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-i-svitovij-dosvid.

3. Рижко О. Поняття, види, класифікації плагіату 2016 [Електронний ресурс]. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Ponyattya_vidi_klasif.plagiatu.pdf.

4. Плагіат. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Плагіат>.

5. Про Освіту (Закон України). № 2145-VIII. 2019. 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

6. Юрко, Н. А., Стифанишин, І. М., Проценко, У. М., Романчук, О. В. Академічний плагіат: основні різновиди та дискусійні аспекти. № 7 March, 2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.07.html>.

Кривий Р. З.,
канд. техн. наук,
доцент кафедри систем автоматизованого проектування,
Національний університет «Львівська політехніка»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ І ВИКЛИКИ ВІД ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В останні роки дуже сильно зріз інтерес до штучного інтелекту(ШІ). Його стараються застосувати у всіх можливих галузях (наука, бізнес, розваги, тощо). В деяких областях ШІ приносить небачені до того результати, а в деяких людство до нього ставиться з обережністю, і ще не знає як до нього відноситись і як ним користуватись, бо з такими викликами воно ще не стикалось. Наприклад, якщо для кіноіндустрії “оживити” у фільмі померлого актора за допомогою ШІ доволі хороша ідея і використати його образ для нових потенційно прибуткових фільмів[1]. То як бути з етичною стороною? Як до цього будуть ставитись близькі і рідні актора? І якщо за допомогою ШІ оживляються акторів, то як бути випадками створення потенційних фейкових відео з відомими людьми, політиками? Як це контролювати? Як з тим боротись? Наразі чіткої відповіді тут нема.

Так само немає чіткої відповіді як бути з ШІ в освіті і науки. Звісно є певні ситуації, в яких ми можемо чітко вказати що добре, а що погано. Но якщо постаратись глибше розібратись в даній ситуації, то все стає складніше.

Один з найпростіших і найкращих способів використання штучного інтелекту в області науки і освіти, як на мої думку, це використовувати його в якості асистента [2]. Його можна використовувати для пояснення певних процесів чи визначень, що стає дуже актуальним зараз, коли багато навчальних закладів переводять навчання онлайн, що дає більше свободи в плануванні свого часу студентами. В таких випадках, викладач може не завжди бути доступний для пояснення теоретичних і практичних питань, а ШІ-асистент доступний 24 на 7. Ми

всі зараз не уявляємо свого свого життя без пошуку в гуглі, а колись це була певна диковинка, яку використовували одиниці. Впевнений, що аналогічна ситуація в майбутньому буде і з ШІ-асистентом, якого тільки зараз почали використовувати для навчання, для замовлення товарів в інтернеті, тощо. Через декілька років, більшість людей не зможе уявити свого життя без допомоги такого асистента у повсякденному житті.

Проте найбільш складніший виклик, який кидає штучний інтелект науці і освіті - це виявлення плагіату[3]. Довгий час для студентів і здобувачів були популярні онлайн сервіси для написання різних наукових робіт, а з розвитком ШІ - цей процес став максимально простим. Штучний інтелект, який натренований на великій кількості наукових праць, генерує важкорозпінаваний на плагіат текст. Хоча це не надовго і є певне переконання, що з часом появляться сервіси і програми, що будуть визначати який текст згенерованим ШІ, а який ні. Так історично склалось, що якщо появляється якась проблема, людство через певний час знаходить вирішення для неї, поки проблема не видозміниться і тоді приходить ся шукати нове рішення і так до безконечності. Але який би не був прогрес, жоден із майбутніх сервісів не зможе дати 100% гарантії у визначенні плагіату.

Тому велика відповідальність, щодо використання плагіату висить на самих авторах. Вони самі мають розуміти до чого призведе в їх роботі використання ними ШІ і плагіату. А так, як для багатьох людей штучний інтелект це щось нове і незвичне, то більшість і не задумуються так глибоко про специфіку використання ШІ. Тому для зменшення плагіату в майбутніх роботах, було доцільно, щоб навчальні заклади проводити навчання з правильного використання ШІ, щоб студенти і науковці не просто генерували тексти своїх робіт, а щоб знали про існування різних сервісів, які б могли допомогти в написанні важливих праць без використання плагіату.

Повністю вирішити цю проблему академічної доброчесності і плагіату в майбутньому, навряд чи вийде. Але для її зменшення, всі учасники цього процесу мають розуміти всі наслідки від недобросовісності в науці і освіті. Навчальні заклади,

також мають бути зацікавлені у академічній доброчесності свої працівників і студентів, і повинні проводити періодичні семінари, тренінги, вебінари, курси, тощо в яких би акцентували про важливість академічної доброчесності і про негативні наслідки до яких призводить використання плагіату.

Штучний інтелект - це не ворог. Це інструмент, який з нами вже надовго і який повинен допомагати нам виконувати нашу основну роботу і спрощувати повсякденну монотонну рутину. Тому, як ним користуватись в науці і освіті, залежить від нас, залежить від того чого ми хочемо досягти і що зробити.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кіно та штучний інтелект. Як голлівудські спецефекти стали реальністю в Україні. URL: <https://forbes.ua/company/kino-ta-shtuchniy-intelekt-yak-gollivudski-spetsefekti-stali-realnistyu-v-ukraini-24052021-1553> (дата звернення: 25.10.2023).

2. Forbes, Michele R., "Experiences of Using Intelligent Virtual Assistants by Visually Impaired Students in Online Higher Education" (2019). USF Tampa Graduate Theses and Dissertations. <https://digitalcommons.usf.edu/etd/8027>.

3. AI makes plagiarism harder to detect, argue academics – in paper written by chatbot. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2023/mar/19/ai-makes-plagiarism-harder-to-detect-argue-academics-in-paper-written-by-chatbot> (дата звернення: 25.10.2023).

Кузнєцов Д. І.,
канд. техн. наук,
доцент кафедри Комп'ютерних систем та мереж,
Криворізький національний університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У АКАДЕМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У сучасних умовах технологічного прогресу можливості отримання та розповсюдження інформації швидко зростають, впливаючи на галузі освіти та науки у всьому світі, зокрема в Україні. Інформаційні технології, не дивлячись на свої переваги, призводять до проблем у контексті академічної доброчесності. Особливо актуальним стає питання використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях, яке може впливати на автентичність наукових робіт. Зокрема, в умовах інтеграції України в європейський науковий простір, дотримання академічної доброчесності набуває особливої важливості. Штучний інтелект та інші цифрові інновації можуть стати двосічним мечем, сприяючи розвитку науки, але й створюючи потенційні загрози для академічної чесності [1].

Потенційні переваги ШІ в академічних дослідженнях:

— Автоматизація рутинних процесів: Штучний інтелект може автоматизувати багато рутинних завдань, які раніше вимагали від дослідників значного часу та зусиль. Це стосується, наприклад, збору даних, перевірки джерел або попередньої обробки інформації. Завдяки цьому дослідники можуть зосередитися на більш складних аспектах своєї роботи, таких як аналіз, інтерпретація даних або формулювання нових гіпотез.

— Аналіз великих масивів даних: Із зростанням обсягів доступних даних стає все складніше їх аналізувати за допомогою традиційних методів. AI може швидко обробляти великі набори даних, виділяючи ключові інсайти та патерни. Це особливо

корисно в таких галузях як геноміка, біоінформатика, соціальні науки та інші, де потрібно опрацьовувати величезні обсяги інформації.

— Відкриття нових підходів та методів дослідження: Глибоке навчання та інші методи AI відкривають нові можливості для академічних досліджень. Наприклад, нейронні мережі можуть допомогти в моделюванні складних біологічних процесів або прогнозуванні соціальних явищ [2]. Штучний інтелект може також сприяти інтеграції різних галузей знань, сприяючи міждисциплінарним дослідженням. Завдяки AI можливо розробляти нові методи, які раніше були недоступні, що може призвести до нових наукових відкриттів.

Загалом, штучний інтелект може суттєво підсилити потенціал академічних досліджень, принесення нових ідей та методів, що можуть революціонізувати науковий процес.

Потенційні ризики та виклики при використанні AI в академічних дослідженнях:

— Залежність від технологій: З посиленням використання AI існує ризик, що дослідники можуть стати занадто залежними від технологій, забуваючи про традиційні методи дослідження і аналізу. Ця залежність може знижувати критичне мислення, коли дослідники слідуєть за результатами, наданими AI, без їх критичного перевірки [3]. Існує також ризик, що зі зростанням залежності від технологій, основні аналітичні навички можуть слабшати або втрачатися.

— Використання AI для генерування текстів: Хоча AI може допомогти в автоматичному генеруванні текстів, існує ризик використання таких текстів як оригінальні наукові роботи, що веде до плагіату. Це може зменшити автентичність наукових робіт, коли дослідження базуються на автоматично згенерованих текстах замість справжнього дослідницького процесу [4]. Існує також ризик, що роботи, згенеровані AI, можуть бути сприйняті як менш цінні або ненадійні.

— Перевірка достовірності даних: Хоча AI може швидко і ефективно обробляти великі обсяги даних, існує ризик, що деяка інформація може бути інтерпретована

неправильно. Дослідники можуть стикнутися з викликами при спробі перевірити достовірність даних або результатів, отриманих за допомогою AI, особливо якщо вони не знайомі з принципами роботи конкретних моделей AI. Це ставить під сумнів надійність та відтворюваність наукових досліджень, які базуються на даних, оброблених AI.

Сумуючи вищесказане, можна зрозуміти, що, не дивлячись на потенційні переваги AI в академічних дослідженнях, дослідникам важливо бути свідомими можливих ризиків та викликів, пов'язаних з його використанням.

Штучний інтелект і академічна доброчесність:

— Необхідність розробки нових стандартів та протоколів: У світлі швидкого розвитку та впровадження AI в академічних дослідженнях виникає потреба в адаптації існуючих стандартів доброчесності. Це включає в себе розробку конкретних протоколів для використання AI, що мають на меті запобігання плагіату, неправильній інтерпретації даних та іншим проблемам. Нові стандарти мають бути прозорими, доступними для перевірки та відтворювані, щоб забезпечити довіру до результатів, отриманих за допомогою AI.

— Освіта та підвищення обізнаності: Щоб коректно використовувати AI в академічних дослідженнях, дослідникам та студентам важливо розуміти його можливості та обмеження. Освітні програми повинні включати курси з основ AI, його методів, а також питань етики і доброчесності, пов'язаних з його використанням. Важливо також організовувати семінари, воркшопи та інші навчальні заходи, де дослідники можуть обговорювати свій досвід використання AI і ділитися найкращими практиками.

— Роль установ та викладачів: Університети, коледжі та інші освітні установи грають ключову роль у формуванні підходів до використання AI в науці. Викладачі повинні бути обізнаними з проблемами, пов'язаними з AI, і вести діалог із студентами щодо його етичного використання. Освітні установи повинні також сприяти розробці

та впровадженню стандартів і протоколів, які забезпечують дотримання академічної доброчесності при використанні AI.

Розуміючи потенційні виклики, які може принести AI, академічна спільнота повинна активно працювати над створенням необхідних механізмів контролю, які допоможуть забезпечити дотримання принципів академічної доброчесності.

Таким чином штучний інтелект привносить безліч нових можливостей для академічних досліджень, від автоматизації рутинних завдань до відкриття нових методів дослідження. Але разом із цими можливостями приходять і нові виклики з питань доброчесності та автентичності наукових робіт. Адаптація до нової реальності вимагає від академічної спільноти розробки нових стандартів, постійної освіти та активної участі у формуванні етичних підходів до використання AI. Забезпечення академічної доброчесності в епоху штучного інтелекту є відповідальністю як окремих дослідників, так і всього наукового середовища.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. Правова позиція. 2022. № 4(37). С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2022-4.18> (дата звернення: 25.10.2023).

2. Тицька Я.О. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 11. С. 192–195. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf> (дата звернення: 25.10.2023).

3. Cotton D. R., Cotton P. A., Shipway J. R. Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. Innovations in Education and Teaching International. 2023. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1080/14703297.2023.2190148> (дата звернення: 25.10.2023).

4. Sullivan M., Kelly A., McLaughlan P. ChatGPT in higher education: Considerations for academic integrity and student learning. Journal of Applied Learning and Teaching. 2023. Vol. 6, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.1.17> (дата звернення: 25.10.2023).

Леонтьєва В. М.
д-р. філос. наук, доцент,
проф. каф. політологічних та культурологічних студій,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля

ЩОДО ПОПУЛЯРНОСТІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Тема академічної доброчесності – одна з найпопулярніших у тематичному полі освітньо-наукових інтересів і така, що формує дійсно спільну для закладів вищої освіти (університетів) духовну атмосферу, культурну ауру. Це можна визнати за ознаку або прояв інтеграційних процесів як всередині самої вітчизняної освіти, так і стосовно її долучення до європейського, ширше – західного освітнього простору, де обговорення етичних проблем ведеться вже як мінімум пів століття. У той же час, висловлене твердження про популярність академічної доброчесності (далі – АД) базується на наочних фактах, як «складових популярності» АД, і їх узагальненні:

а) напевно, на сьогодні не залишається жодного ЗВО, який не затвердив би свого Кодексу академічної етики, «Положення» щодо «вимог/підтримки/забезпечення АД» або «виявлення та запобігання академічній недоброчесності» і не створив би відповідної сторінки на своєму сайті (як приклад – СНУ ім. В. Даля [1, 2, 3]);

б) «Академічна доброчесність» як назва окремої теми або модулю (в межах дисциплін, наприклад, з методологічної проблематики або з питань інтелектуальної власності) або навіть як самостійний освітній компонент – вельми розповсюджене явище, започатковане, так саме, як і розробка в ЗВО Положень і Кодексів етики/честі, реалізацією «Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAUIP» у вигляді практичного навчального курсу АД та поширення в українських університетах її міжнародних практик [див.: 4, с.39];

в) підрозділ/абзац у «Політиці курсу/навчальної дисципліни», присвячений АД,

є обов'язковим у силабусі будь-якої навчальної дисципліни (безвідносно до предмета та методів, мети та результатів навчання, рівня освіти і мови викладання);

г) вітається (а подеколи й вимагається) обговорення питань АД у межах позааудиторної (виховної) роботи зі студентами – проведення таких заходів, наприклад, у часи кураторської години;

г) вже кілька років спостерігається активна практика (припускаю, що саме у такій формі відбувається грантова підтримка з боку закордонних та міжнародних фондів та ін. організацій) проведення присвячених АД тренінгів, стажувань, круглих столів і конференцій (різного рівня – від університетських до міжнародних) або секцій/напрямків їх роботи, написання наукових текстів, публікація збірок і монографій тощо;

д) включення АД до критеріїв оцінки якості освіти під час ліцензування, акредитації, встановлення рейтингів.

Власне, звернення до проблеми популярності та популяризації АД і остаточно визначення теми есе і відбулося у контексті і під впливом підготовки до акредитації освітньої програми. У відомостях самооцінювання потрібно було заповнити таке поле: Яким чином ЗВО популяризує АД серед здобувачів вищої освіти ОП?

Більша частина відповіді на це запитання стосувалася Наукової бібліотеки СНУ ім. В. Даля, сайт якої містить сторінку «Академічна доброчесність» [5], де дається визначення АД згідно з Законом «Про освіту», наводяться посилання на Регламентуючі документи з розвитку культури АД та запобігання плагіату, на Офіційні рекомендації НАЗЯВО та МОН, на документи СНУ ім. В. Даля; визначаються основні види порушень академічної доброчесності; вказуються адреси Сервісів перевірки текстів на унікальність (причому, всі гіперпосилання є активними, перевірено особисто). Також інформується, що «З метою поширення практичних знань і навичок у впровадженні основних принципів академічної доброчесності в університеті організуються тренінги, семінари, конференції. Наукова бібліотека СНУ ім. В. Даля проводить інформаційні заходи для здобувачів вищої

освіти всіх років навчання: **«Говоримо про академічну доброчесність»** (презентація)...» [6], і презентація, маю зауважити, дуже змістовна.

Наукова бібліотека, і не лише в СНУ ім. В. Даля, а як така, – *інформаційно-освітній центр будь-якого університету* і потужний популяризатор АД. Але чи вистачає її ресурсу, щоб забезпечити хоча б половину з наведених «складових популярності» АД? – Однозначно: ні. Тому що лише «популяризувати» (в традиційному сенсі: розповсюджувати інформацію, робити її доступною для розуміння якомога більшою аудиторією) АД – справа марна: можна упевнено знати і розуміти, що це таке, а вчиняти недоброчесно. АД за своїм походженням – продукт і відгалуження дискурсивної (комунікативної) етики, або етики дискурсу, тобто т.зв. комунікативної раціональності. І популяризувати її доцільніше, маючи на увазі таку її комунікативно-дискурсивну природу.

Академічна доброчесність, на мій погляд, є нічим іншим, ніж змістовим «стрижнем» аксіологічної ідентичності особистості (тобто індивідуального культурного суб'єкта) члена академічної спільноти – елемента в системі професійної науково-освітньої та науково-дослідної діяльності, яка належить до спеціалізованого й інституціоналізованого потоку культуротворчості. Особливостями ідентичності такого культурного суб'єкта є: **а)** розуміння невід'ємності його/її особистості від спільноти як цілого, інтегрованість у життя цілого, тому, як правило, **б)** навіть при яскравій індивідуальності відсутність проявів особистісного начала всупереч цінностям та цілям спільноти, тому що вони щиро прийняті за власні. – Тут маю вдатися до самоплагіату, бо про це вже написала минулого року: поняття «аксіологічної ідентичності» включає у свій обсяг поняття «доброчесності» (див.: [7]), але є ширшим за нього. Воно означає усвідомлювану ціннісно-рефлексивну позицію («правильність» якої обумовлено моральністю конкретної людини і співвідноситься із станом суспільної/корпоративної моралі), яку культурний суб'єкт (суб'єкт афірмації) неухильно і послідовно реалізує в конкретних культурних актах [див.: 8].

Повертаючись до популярності АД: на мій погляд, її зумовлено не стільки «популяризацією» АД (це додатковий чинник), скільки об'єктивною потребою членів академічної спільноти в етичному підґрунті своєї професійної діяльності в межах академічного цілого [порівн. з 4, с.34-42] – соціального інституту і культурної інституції, місія якої полягає в збереженні та прирощення змісту ціннісно-смыслового універсуму (термін С.Б. Кримського). АД є гнучкою культурною формою такого аксіологічного за походженням смислу (конвенціонального визнання верховенства істини як цінності, моральної у тому числі, і принципового прагнення до неї за будь-яких зовнішніх обставин: звідси – «додана» до ціннісного змісту АД у 2013 р), який є наскрізним на всіх афірмативних рівнях:

- власне, аксіологічному (АД як принцип і цінність),
- імперативному (АД як норма) і, що треба підкреслити особливим чином,
- оstenсивному (АД як культурна практика, яка скерована відповідним принципом, спрямована цією ж цінністю і реалізує, втілює відповідну норму).

Думається, разом із проведенням заходів щодо популяризації АД та запобігання академічній недоброчесності має «популяризуватися» і представленість АД в оstenсивних формах – прикладах, зразках і взірцях доброчесного наукового пошуку і такого ж доброчесного оформлення його результатів, доброчесного викладання/здобування освіти, – і це є (має бути) повсякденням академічної спільноти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс академічної етики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. URL: https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/kodeks_academ_etyky_snu.pdf (дата звернення 20.10.23).

2. Положення про запобігання та виявлення академічної недоброчесності Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. URL: <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/04/Polozhennya-pro-ak.-ned.-21-04-lystopad.pdf> (дата звернення 20.10.23).

3. Академічна доброчесність. Сайт СНУ ім В. Даля. URL: <https://snu.edu.ua/index.php/akademichna-dobrochesnist/> (дата звернення: 23.10.23).

4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н.Г. Сорокіної, А.Є. Артюхова, І.О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/Monografiya_young_scientist1.pdf (дата звернення: 30.10.23).

5. Академічна доброчесність Сайт Наукової бібліотеки СНУ ім. В. Даля. URL: https://library.snu.edu.ua/index/akademichna_dobrochesnist/0-459 (дата звернення: 26.10.23).

6. Презентації. Сайт Наукової бібліотеки СНУ ім. В. Даля. URL: <https://library.snu.edu.ua/index/prezentaciji/0-136> (дата звернення: 26.10.23).

7. «Доброчесність – це чинити правильно навіть коли на тебе ніхто не дивиться». URL: <https://uacrisis.org/uk/dobrochesnist-tse-chynyty-pravyln-navit-koly-na-tebe-niht-ne-dyvvytsya-golova-nazk> (дата звернення: 26.03.22).

8. Леонтьєва В.М. Щодо проблеми «якості» людського потенціалу на шляху до сталого розвитку (філософсько-культурологічний погляд). Збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції "Філософсько-психологічні аспекти духовності сталого розвитку людства", 20 квітня 2022 р. / за ред. Л.В. Рижак ; відповід. за вип. Н.І. Жигайло, Ю.В. Максимець. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка. С. 108–111.

Литвин Л. М.,

канд. філол. наук, ст. викл.

кафедри української літератури,

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ЧИ Є АКТУАЛЬНИМ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З ПЛАГІАТОМ НА СЬОГОДНІ?

Наша країна задекларувала намір вступу до Європейського Союзу, що передбачає побудову країни на правових засадах. Загальновідомо, що українцям властивий правовий нігілізм, але його подолання можна розпочати з вищої школи, зі сфери, пов'язаної з інтелектуальною власністю.

Про причини кризи академічної доброчесності зазначено в «Розширеному глосарії термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.)». Там же названо види академічної недоброчесності, серед яких є академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [2].

Уважається, що його причини такі:

1) Загальна криза суспільства, що характеризується толерантністю до правового нігілізму, корупції, численних порушень законодавства і етичних норм.

2) Відірваність вищої освіти і науки від світової наукової та освітньої спільноти, потреб суспільства, економіки та ринку праці. Орієнтація вищої освіти на кількісні показники («вал»), папери, дипломи тощо, а не на якість, конкурентоздатність, корисність для суспільства тощо.

3) Проблеми законодавства, створення систем оцінювання наукової діяльності науковців, закладів вищої освіти та наукових установ за формальними кількісними показниками (кількість публікацій, кількість аркушів), а не за рівнем, якістю і

впливом результатів досліджень.

4) Нормативи щодо кількості наукових праць науково-педагогічних працівників (безвідносно до якості цих праць), які встановлюють Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності та інші нормативні документи.

5) Відсутність законодавчо встановлених вимог і усталених процедур оцінювання наукових та навчальних робіт на предмет наявності академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень академічної доброчесності.

6) Внутрішня демотивація викладачів і науковців до дотримання принципів академічної доброчесності в умовах низьких зарплат.

7) Поява нових технологій, що значно полегшують копіювання чужих робіт.

8) Практика імітації і фальсифікації наукових досліджень з окремих наук за часів СРСР [2].

Цілком погоджуючись із причинами, які породжують плагіат в академічному середовищі, можемо, додати фактів з навчального процесу вищої школи.

Різного роду світові рейтинги університетів свідчать про невисокі позиції в них України. За даними «Української правди» від 8 червня 2023 року, «до тисячі університетів з найбільш сталим розвитком з України увійшли: Сумський державний університет (301-400 світового рейтингу); НУ «Львівська політехніка» (401-600); Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (801-1000); НТУ «Харківський політехнічний інститут» (801-1000); Ужгородський національний університет (801-1000); ДУ «Житомирська політехніка» (801-1000)» [3]. Такі скромні досягнення української освіти дають підстави вважати, що причини відставання ще не подолані і їхній аналіз є все ще актуальним.

Зокрема, у статті Драч І. І, Слободянюк О. М. «Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів», проаналізована інформація, одержана шляхом опитування українських студентів упродовж останніх десяти років. Так, на запитання «Чому студенти вдаються до списування або купівлі різних робіт, які повинні робити самостійно?» 45% респондентів відповіли: «тому що купити чи

списати потрібну роботу дуже просто і доступно», а 31,4% – «тому що студенти не бачать зв'язку між цими завданнями та їхньою майбутньою професією» [1, с. 222].

Вражає різноманіття недоброчесних практик, ужитих студентами під час складання заліків/іспитів, зокрема «40 % готують шпаргалки на підставі лекційного матеріалу або іншого матеріалу, наданого викладачем і 18,2% списують відповіді на питання, перебуваючи online в інтернеті» [1, с. 224].

За результатами опитування, «41% студентів вважають корупцію (подарунки викладачам, сплату за оцінки, купівлю курсових та дипломних робіт та ін.) швидким та порівно простим вирішення проблем. А визначаючи, що спонукає студентів вдаватися до «купівлі оцінок», більшість опитаних (58%) називають власне бажання, мотивоване тим, що «легше заплатити, ніж щось вивчити» [1, с. 224].

Разом з тим низка відповідей на запитання вказує на недоліки в організації навчального процесу в університетах. Так, «35,4 % опитаних студентів вважають причиною їхнього плагіату необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру, 14,3 % – повторюваність/неактуальність тем письмових робіт, 15,1 % – відсутність практичного застосування результатів досліджень, 18,2 % – відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт» [1, с. 225].

Відповіді свідчать, що, з одного боку, студенти бувають не готові до інтелектуальної праці і шукають способи обійти законні вимоги викладачів, а, з іншого боку, пропонований студентам навчальний матеріал не стимулює зацікавленості до навчання.

До зазначених фактів науковців хочу додати висновки із власного досвіду.

Нехтування інтелектуальною власністю виразно проявляється ще в середній школі. Якщо учень не навчився елементарних видів наукової діяльності: конспектувати, реферувати, складати тези, анотацію, готувати усний виступ тощо, то, щоб надолужити прогалину, студентові доводиться набувати цих навичок або вдаватися до плагіату в різних формах.

Отже, питання боротьби з плагіатом в українській вищій школі все ще актуальне, воно комплексне і таке, що потребує тривалого й наполегливого вирішення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Драч І. І, Слободянюк О. М. Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т.1. С. 220-227.
2. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» (від 23 жовтня 2018 року №1/9-650). URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/124272___124272#n13.
3. Поя А. Шість українських вишів увійшли до світового рейтингу найбільш «стійких» університетів. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2023/06/8/254734/>.

Лотоцька Н. Я.,
*PhD, доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Львівська політехніка»*

РОЗМЕЖУВАННЯ ЯВИЩ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Написання наукової статті – це копітка праця дослідників, яка потребує багато часу і передбачає опрацювання великого обсягу матеріалу. Процес написання наукової роботи включає кілька етапів: детальне й всебічне дослідження наукової проблеми, щоб забезпечити якість і новизну інформації; аналіз отриманих даних для визначення їхньої важливості й актуальності; наявність точних й обґрунтованих наукових даних; дотримання наукового стилю та структури, щоб гарантувати чіткість, послідовність і логічність викладу матеріалу; правильність цитування використаних джерел відповідно до обраного стилю цитування; уникнення плагіату та забезпечення унікальності роботи.

Жодна наукова стаття не є результатом лише власних досліджень. В процесі написання наукової роботи дослідники використовують праці інших авторів. Однак, не потрібно забувати про необхідність відокремлювати свої думки й погляди від думок інших. Проблеми, з якою може стикнутися науковець – це плагіат і порушення авторського права.

За визначенням статті 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права», «плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [3]. Академічний плагіат (згідно з ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту») – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [4]. Відповідні закони спрямовані на захист особистих майнових і немайнових прав

власників авторських прав, а не на притягнення до відповідальності осіб, які неправомірно привласнюють тексти у випадках, коли мова не йде про інтелектуальну власність.

Академічний плагіат не потрібно ототожнювати з порушенням авторських прав. Ці правопорушення перетинаються, але не є ідентичними. Поняття академічний плагіат й авторське право підкреслюють значущість авторства та його автентичність. Академічний плагіат полягає в присвоєнні чужої роботи без вказівки на джерело, навіть якщо твір не захищений авторським правом. Авторське право стосується незаконного використання, розповсюдження або відтворення творів без дозволу автора чи власника прав. Академічний плагіат можна виявити за допомогою спеціалізованих програм, в той час, як порушення авторських прав за допомогою юридичних засобів і може вимагати доказів в суді. Виявлення академічного плагіату може призвести до дисциплінарних заходів у навчальних закладах, а порушення авторських прав — до судових позовів і фінансових штрафів.

Академічний плагіат — це вид плагіату, який функціонує в академічній (науково-освітній) сфері. У своїх наукових працях дослідники спираються на науковий доробок своїх попередників. Таким чином, необхідність запозичення певною мірою закладена в самій природі наукового знання. У зв'язку з цим академічне середовище запроваджує певні норми й правила використання інформації, отриманої під час вивчення наукової літератури [2, с. 137].

Найкращий спосіб уникнути плагіату під час написання наукової праці — цитування, що є способом покликання на джерело інформації, використаного в тексті, і дає змогу представити першоджерело висловлених думок, ідей, даних.

Потрібно розмежовувати академічний плагіат і помилки в цитуванні. Типовими помилками при цитуванні є пропуск джерела; відсутність лапок при використанні текстових фрагментів з джерел, за наявності коректного покликання на ці джерела; некоректне представлення оригіналу; покликання на неіснуюче джерело; недотримання вибраного стилю цитування; надмірне використання цитат; відсутність

дати публікації або її неправильне вказання.

Існує низка факторів, які сприяють поширенню плагіату та порушенню авторського права. До них відносяться тиск на виконавців, недостатня обізнаність, легкий доступ до інформації та відсутність підзвітності. Одним із факторів, що сприяє поширенню плагіату та піратства, є відсутність належної координації діяльності організацій, залучених до розвитку системи інтелектуальної власності. Це пов'язано з відсутністю ефективної охорони та захисту прав інтелектуальної власності, що стримує розвиток інновацій та створення цивілізованого ринку інтелектуальної власності в Україні [1].

Отож, якщо академічний плагіат є порушенням етичних правил в академічних колах, то порушення авторських прав є злочином, який карається відповідно до цивільного законодавства. Для боротьби з плагіатом і порушенням авторських прав важливо підвищувати обізнаність, використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для перевірки на плагіат і застосовувати суворі санкції до порушників.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біла книга. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України [Текст] / упоряд. Г.О. Андрушук [та ін.]; заг. ред. В.І. Полохало; Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти. К.: Парламентське вид-во, 2008. 448 с.
2. Буяк Б. Правові аспекти академічної чесності та боротьби із плагіатом. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. С. 133–151.
3. Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12_
4. Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19_

Максимець Т. А.,
канд. мед. наук, асистент кафедри терапії №1,
медичної діагностики та гематології і трансфузіології ФПДО,
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Дослідження літературних джерел та власний досвід науково-педагогічної роботи дозволяє впевнено констатувати наявність серйозної проблеми дотримання принципів академічної доброчесності (АД) всіма учасниками освітнього процесу та наукової діяльності в Україні.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Брак розуміння принципів і видів порушень АД членами науково-освітньої спільноти, свідоме їх порушення з метою фінансової чи іншої вигоди, корупція, відсутність відповідальності за ці порушення та толерантне ставлення соціуму до такого явища призводить до зниження якості освіти, відсутності довіри до отриманих наукових здобутків та імітації навчальної та наукової діяльності (“дипломована псевдоосвіта” за визначенням М.Згуровського) [2]. Причини недотримання принципів АД серед здобувачів освіти досить різноманітні, починаючи з відсутності навиків ефективного навчання, відсутності мотивації, браку часу або невміння ним розпоряджатися до наявності певних особистих обставин.

У сучасному світі, де активно відбуваються процеси глобалізації, доступ до інформації є надзвичайно легким завдяки наявності інтернету, пошукових систем,

різних баз даних, нейромереж та штучного інтелекту, АД стає ще важливішою. В цьому аспекті, публічність інформації, а отже вільний доступ до результатів досліджень, на жаль, не гарантує її правдивості.

Додатковими викликами для освітян та науковців стали карантинні обмеження внаслідок пандемії COVID-19 та військовий стан, які стали причиною впровадження дистанційної та змішаної форми навчання. Основним завданням під час дистанційного навчання, була проблема контролю здобувачів вищої освіти та відповідно дотримання ними АД [3]. Надзвичайно актуальним це стало у медичних вузах, оскільки для лікувальних спеціальностей раніше не передбачалося заочної форми навчання. Проте на допомогу викладачам з'явилися інтерактивні методи навчання з використанням технології віртуальної реальності та різні симуляційні методики. Для цього необхідним було додаткове програмне забезпечення та навчання роботі з ним безпосередньо викладачів.

Особливим інструментом освітньо-наукового процесу з 2023 року став ChatGPT, який поки що немає обмежень чи затвердженого регламенту використання під час навчання [4]. Відповідно до згенерованої відповіді самим ChatGPT, його використання, як і інших подібних технологій, може впливати на АД в наступних аспектах: плагіат - застосування інформації наданої ChatGPT без належного визначення джерела; застосування ChatGPT під час тестування призводить до самостійного нерозуміння матеріалу; використання текстів згенерованих ChatGPT може призвести до поширення псевдонаукової інформації. Тому важливо навчати здобувачів освіти етиці та відповідальності в користуванні технологіями і дотриманню правил та стандартів АД.

Значна частина кваліфікованих спеціалістів покинула територію України у зв'язку з військовим вторгненням. Ймовірність їхнього повернення після успішної соціальної та професійної інтеграції є вкрай низькою, навіть за умови завершення бойових дій на території України. Саме тому імплементація принципів АД як ніколи актуальна у вітчизняній освіті та повинна відбуватися на всіх рівнях, від

особистісного рівня науковця до міжнародного, оскільки вона сприяє довірі та повазі до наукового середовища, підтримці інновацій та розвитку, справедливій конкуренції здобувачів освіти, визнанню у світі.

Тільки відкрита і прозора академічна спільнота, яка не лише декларує, а й дотримується принципів АД, стандартів проведення наукових досліджень, права інтелектуальної власності, має високі моральні цінності та професійні компетенції може забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих спеціалістів різних галузей, що потрібні для відбудови держави [5] Також ця спільнота буде конкурентно представляти Україну на міжнародному рівні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 24.10.2023).
2. Згуровський М. Дипломована псевдоосвіта, або Суперечності перехідного періоду у сфері вищої освіти України / Михайло Згуровський. *Дзеркало тижня*. 2006. 18–24 лют. (№ 6). С. 14. URL: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/diplomovana_psevdoosvita,_abo_superechnosti_perehidnogo_periodu_u_sferi_vischoyi_osviti_ukrayini.html. (дата звернення 25.10.2023).
3. Наливайко О., Калістова О. Поляков Д. *Освітологічний дискурс*, 2020. № 4 (31) ст.143-162.
4. Стокел-Вокер К., Ван Норден Р. ChatGPT і генеративний штучний інтелект як виклик. Chris Stokel-Walker & Richard Van Noorden. What ChatGPT and generative AI mean for science. Nature, 6.02.2023 Переклад: Роман Друль [Електронний ресурс]. URL: <https://zbruc.eu/node/114568> (дата звернення: 28.10.2023).
5. Академчна чесність, як основа сталого розвитку університету /Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод.фонд. дослідж.освіт. політики» за заг.ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова-К.; Таксон,2016.234с.

Мунтян О. А.,
канд. мед. наук, доцент кафедри акушерства та гінекології №2,
Вінницький національний медичний університет імені М.І.Пирогова
Мунтян М. Л.,
асистент кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії,
Вінницький національний медичний університет імені М.І.Пирогова

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАГІАТУ В МЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

На сьогоднішній день у світі та в Україні зокрема виконується маса наукових досліджень у різних сферах та галузях. В даній роботі ми б хотіли зосередити свою увагу на дослідженнях в медицині.

Наукові дослідження в медицині можуть мати досить різний характер: теоретичне, експериментальне, клініко-експериментальне тощо. В більшості випадків для повного розкриття предмету та мети дослідження науковці-медики використовують комплексні методи, які базуються і на теоретичному обґрунтуванні певного питання, і на результатах експериментального дослідження (експеримент в умовах віварію або лабораторії, використання експериментальної моделі тощо), на результатах використання діагностичних та лікувальних методів у різних груп населення та порівняння їх із результатами групи контролю (практично здорові люди). При цьому основною метою досліджень в медицині є визначення причини певного захворювання чи патологічного стану, удосконалення методів діагностики та лікування, а також розробка профілактичних заходів для певних груп населення.

При вивченні питання плагіату в дослідженнях в медичній галузі перш за все необхідно визначити, що ж таке плагіат та його види. Плагіат — привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [3]. Згідно Закону України «Про вищу освіту» [4] у ст. 69 академічним плагіатом визначається оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного

дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Серед науковців поширений плагіат декількох типів:

- копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм іменем;
- створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел;
- рерайт (перефразування чужої праці без згадування оригінального автора). Цей тип плагіату, якщо він зроблений більш-менш досконало, на сьогодні важко виявити технічними засобами пошуку плагіату (програмами антиплагіату).

Також до різновидів плагіату можна віднести плагіат ідей і плагіат тексту. Останній відомий як дослівний плагіат. До того ж плагіат може бути навмисним та ненавмисним. Під навмисним плагіатом розуміється використання чужих робіт без посилання на авторство. Такі дії мають намір обману і розглядаються як серйозна форма неправомірної поведінки. Ненавмисний плагіат відбувається без відома автора через неправильне перефразування чи неналежне цитування. Мозаїчний плагіат виникає, коли хтось копіює точні твердження з оригінального джерела і не цитує його. Самоплагіат — це використання частини власної раніше опублікованої роботи без згадування першоджерела.[1]

Так як в медицині більшість діагностичних та лікувальних методик є загальноприйнятими, то ми б хотіли акцентувати увагу на плагіаті ідеї, так як ідея також є результатом інтелектуальної діяльності. На сьогоднішній день в умовах цифрового доступу до даних різних досліджень іноді науковцю досить важко визначити приналежність ідеї дослідження. Іноколи під час конференції чи вивченні наукових статей якась фраза чи схема може підштовхнути науковця до виконання того чи іншого дослідження. І він може бути повністю впевнений, що ідея його власна, хоча насправді він її так би мовити «запозичив».

Відповідно до закону ідея не захищається як об'єкт авторського права. Тому

важливо знайти механізми її захисту від неправомірного використання. На нашу думку слід максимально використовувати цитування, а також перед початком дослідження детально вивчити «ідею, що виникла» (які вже є напрацювання з цього питання в Україні та світі, чи ще хтось з науковців досліджував це питання, чи хтось стикнувся з якимись проблемами при дослідженні цього питання). На основі отриманих даних науковець зможе зробити висновок чи ідея дослідження є його власною, чи в іншому випадку більш конкретизувати тему дослідження. Тільки таким чином ми зможемо бути певними в оригінальності досліджень.

Запозичення оригінальних ідей і називання їх власними є більшим порушенням довіри, і лише власна самоповага та чесність можуть контролювати це [2].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Kumar PM, Priya NS, Musalaiah S, Nagasree M. Knowing and avoiding plagiarism during scientific writing. *Ann Med Health Sci Res* 2014;4:S193-8.
2. Shankar SV, Amita K. Plagiarism in medical research: Knowns and unknowns. *J Med Sci Health* 2015;1(3):1-4.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К.; Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. С. 977.
4. Закон України «Про вищу освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/go/1556-18.

Овчаров М. Л.,
канд. хім. наук, наук. співробітник,
Інститут фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

Для всієї науково-освітньої спільноти набуває особливого значення поняття академічної доброчесності (academic integrity). В основу вже класичного сьогодні визначення цього поняття покладено сполучення наступних фундаментальних чеснот: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності [1, с.11]. Таким чином, це поняття стає своєрідним наріжним каменем не тільки у вищій освіті, але й у науці, оскільки академічна доброчесність є ключовим фактором для забезпечення високих показників якості як вищої освіти, так і наукових досліджень. Саме тому на сьогоднішній день особливої гостроти набуває питання широкої розповсюдженості так званої академічної недоброчесності та її різноманітних проявів, зокрема в наукових установах. Наслідками тривалих та системних порушень академічної доброчесності є стагнація науки, знецінення наукового потенціалу держави, гальмування розвитку економіки, зниженню авторитету країни у світі [2].

Одним із типових порушень академічної доброчесності є плагіат. Семантично плагіат тлумачиться як навмисна крадіжка авторства на чужий твір літератури, науки, мистецтва, винахід чи раціоналізаторську пропозицію повністю чи частково. Тож плагіат є навмисним присвоєнням авторства на чужий твір науки чи мистецтва, у тому числі чужих ідей чи винаходів. У звуженому тлумаченні плагіат є оприлюдненням повністю чи в частині чужого твору (ідей, результатів дослідження) під своїм іменем та відтворення у своїй роботі текстів інших авторів [3, с. 171]. Актуальність цього питання значно зросла у ХХІ ст. із розвитком цифрових технологій та появи всесвітньої мережі, що надало науковцям доступ практично до необмеженої кількості

інформації.

Наступним серйозним проявом академічної недоброчесності є фальсифікація даних. Фальсифікацією може вважатися: необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи виконання навчальних завдань (таке, що не базується на повторних чи додаткових дослідженнях, вимірюваннях або розрахунках, виправленні виявлених помилок тощо); наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах свідомо змінених літературних даних та даних, отриманих із інших джерел, статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо– та відеоматеріалів тощо без належного обґрунтування причин і зазначення методики їх корегування; наведення неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок [4]. Фальсифікація може призвести до серйозних наслідків, якщо недостовірні дані будуть використані для прийняття рішень у будь-яких галузях практичного спрямування, зокрема, які пов'язані з критичною інфраструктурою.

Ще одним порушенням академічної доброчесності є конфлікт інтересів. У науці конфлікти інтересів частіше виникають при проведенні [5, с.37]:

- прикладних досліджень, до завдання яких входить вивчення й відкриття способів та шляхів використання наукових ідей на практиці. Ці дослідження націлені на використання вже отриманого знання при функціонуванні іншого, більш конкретного знання або для практично корисних потреб і вирішення практичних завдань. Тому серед дослідників у галузі прикладних наук часто з'являються позанаукові інтереси, які породжують конфлікти інтересів;

- цільових досліджень, які переважно стимулюються зовнішніми чинниками, проблемами соціального, економічного, виробничого, політичного характеру. В організаційному плані ними керують учасники, які виконують епістемічні функції – експертні, інформаційні та дорадчі. Повною мірою реалізувати соціальне спрямування вони зможуть лише тоді, коли виконуватимуться на пряме замовлення

споживачів;

- практично-орієнтованих досліджень, мета яких впливає з професійної практики і які безпосередньо сприяють цій професійній практиці.

Наслідком конфлікту інтересів може бути необ'єктивне рецензування рукописів, що можуть бути викликані рядом чинників, зокрема, професійним упередженням, суб'єктивністю відносно автора або об'єкту дослідження, недостатньою кваліфікацією рецензента, тощо.

Крім названих порушень формами обману також бувають [6, с. 15-16]:

- імітація освітньої та наукової діяльності;
- неправдиве співавторство:
- приписування співавторства особам, які не брали кваліфікованої участі у дослідженні та підготовці публікації;
- невключення до співавторів осіб, які брали активну кваліфіковану участь у дослідженні та підготовці публікації, зокрема у постановці цілей та завдань роботи, формулюванні її висновків, розробці алгоритмів, аналізі результатів експериментів та розрахунків, написанні тексту тощо;
- свідоме викривлення посилань на джерела, свідоме викривлення інформації, що міститься у джерелах, на які зроблені посилання (в деяких випадках це може також бути академічним плагіатом);
- проходження процедур контролю та оцінювання результатів навчання підставними особами;
- продаж, поширення, постинг або публікація курсів лекцій, роздаткових матеріалів, записів або іншої інформації, наданої викладачем, а також використання їх для будь-яких комерційних цілей без письмового дозволу викладача.

Академічна недоброчесність, виступаючи породженням викривлених морально-етичних цінностей сучасного суспільства, у свою чергу, породжує

деформацію морально-етичних орієнтирів молоді. Випускники університету, навчання яких базувалося на недоброчесності, продовжують застосовувати нечесні практики у своїй подальшій професійній діяльності. Дослідники стверджують, що нечесність у навчанні формує нереалістичний негативний образ ділової людини. Випускники, які припускалися нечесності у своїй навчальній діяльності й сприймали її як норму, у професійній діяльності частіше стикаються з проблемою нездатності активно й цілеспрямовано працювати для досягнення мети. Вони більше схильні до фрустрації у випадках виконання складних завдань, які потребують повної професійної віддачі. Такі фахівці у виборі оптимального професійного середовища тяжіють до колективів із низькими моральними стандартами [7, с.60]. Усі ці наслідки свідчать про важливість дотримання академічної доброчесності та етичних стандартів у науці. Забезпечення об'єктивності є ключовим завданням для забезпечення якості та довіри до наукових досліджень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнародн. благод. Фонд «Міжнародн. фонд. дослідж. освіт. політики» / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є Артюхова. Київ : Таксон. 2016. 234 с.
2. Академічна доброчесність – як її пояснити учням і створити систему в школі
URL: <https://nus.org.ua/articles/akademichna-dobrochesnist-yak-yiyi-poyasnyty-uchnyam-i-stvoryty-systemu-v-shkoli/>.
3. Шишка, Р. Б. (2014). Плагіат та його прояви і небезпеки. Часопис Київського університету права, (4), 170-176.
4. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти» № 1/9-650 від 23.10.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.
5. Кармадонова, Т. М. (2023). Експертна оцінка та конфлікт інтересів в епоху постправди. Дослідження з історії і філософії науки і техніки, 32(1), 34-42.

6. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники матеріалів: В. Бахрушин, Є.Ніколаєв. Електронне видання. 2020, 41 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1IJtjefmfqO1uNCn4p9cT5g6_58h0Cxxq9/view.

7. Академічна доброчесність : навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с. URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/14079/1/9130%20Посібник%20_%20Академічна%20доброчесність_2021.pdf.

Олійник Ю. О.,
*канд. мед. наук, доцент кафедри Гігієни та екології №1,
Харківський національний медичний університет*
Олійник Н. Ю.,
*канд. пед. наук, доцент кафедри РГТБ,
Українська інженерно-педагогічна академія*

ЧИ ПОТРІБНА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ? ЧОМУ? ДЛЯ ЧОГО?

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок [1].

Згідно з Законом України «Про освіту», академічна доброчесність є одним з принципів освітньої діяльності, який передбачає дотримання правил і норм наукової етики, запобігання та викриття академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, неправомірного авторства тощо. Академічна доброчесність також передбачає використання системи цитування та посилання на джерела інформації, якими користуються учасники освітнього процесу [2, 3].

При цьому академічна доброчесність стосується не лише закладів вищої освіти та науки, а й школи. У школах академічна доброчесність сприяє формуванню навичок критичного мислення, самостійного навчання, креативності та інноваційності учнів. Академічна доброчесність також сприяє розвитку моральних цінностей учнів, таких як чесність, справедливість, повага, відповідальність, і мужність визнавати власні помилки і вживати заходів щодо їхнього виправлення [4].

Академічна доброчесність стосується не тільки питань наукової етики та

авторського права, але також пов'язана з багатьма іншими проблемами наукової та освітньої діяльності. Основними проблемами є:

- списування на контрольних роботах, тестах, ЗНО;
- плагіат у письмових роботах;
- незаконне використання мережі Інтернет під час оцінювання;
- хабарництво і корупція;
- недостатня компетентність і мотивація вчителів;
- низька якість освітніх програм і матеріалів;
- високий тиск і конкуренція серед учнів і батьків.

Академічна доброчесність означає дотримання правил і норм наукової етики, запобігання та викриття академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, неправомірного авторства тощо. Академічна доброчесність також передбачає використання системи цитування та посилання на джерела інформації, якими користуються учасники освітнього процесу.

Відповідальність за академічно недоброчесну поведінку несуть як учасники освітнього процесу, так і освітні установи. Закон України «Про освіту» передбачає, що академічно неброчесна поведінка може мати наслідки у вигляді скасування атестатів, дипломів, наукових ступенів, звань, відрахування з навчального закладу, звільнення з роботи тощо. [2] Крім того, академічно недоброчесна поведінка може погіршити репутацію особи та закладу, позбавити можливостей для подальшого розвитку та кар'єри, а також підривати довіру до освітньої системи в цілому.

Надзвичайно важливою є імплементація принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України на сучасному етапі їхнього розвитку. Це пов'язане з тим, що через складну політичну ситуацію стрімко зростає популярність України на міжнародному рівні. При цьому підвищується інтерес до всіх сфер діяльності країни, в тому числі до освіти та науки. В таких умовах для України є дуже важливим показати свою компетентність і добропорядність, що сприятиме

встановленню нових міжнародних відносин, обміну світовим досвідом та покращенню економічного благополуччя.

Дотримання принципів академічної доброчесності в освітніх закладах сприятиме підвищенню рівня підготовленості здобувачів середньої та вищої освіти, підвищенню рівня довіри до освітніх закладів України і, відповідно, збільшенню кількості бажаючих отримати саме українську освіту не тільки серед вітчизняних, а й серед абітурієнтів інших країн. Це питання на сьогодні є вкрай важливим, оскільки значна кількість іноземних студентів виїхала з країни після початку бойових дій, і для їхнього повернення мають бути створені оптимальні умови.

Ще одним чинником, який зумовлює необхідність імплементації принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України, є активне використання здобувачами вищої освіти систем штучного інтелекту у підготовці кваліфікаційних робіт. На думку експертів Об'єднаної ради з питань кваліфікацій (JCQ) будь-яке використання штучного інтелекту, яке означає, що студенти не змогли самостійно продемонструвати власні досягнення, може вважатися недобросовісною практикою [5]. Хоча в майбутньому штучний інтелект може стати загальноприйнятим інструментом на робочому місці, все ж таки для цілей демонстрації знань, розуміння та навичок для отримання кваліфікації важливо, щоб студенти не покладалися на такі інструменти, як штучний інтелект. Студенти повинні розвивати знання, навички та розуміння предметів, які вони вивчають.

Інструменти штучного інтелекту можна використовувати лише тоді, коли умови оцінювання дозволяють використання Інтернету, і коли студент може продемонструвати, що його підсумкова робота є продуктом його власної самостійної роботи та незалежного мислення.

Таким чином вкрай необхідно для всіх учасників освітнього процесу та науки дотримуватися принципів академічної доброчесності та боротися з академічною недоброчесністю. Це не лише покращить якість освіти та науки в Україні і сприятиме формуванню справедливого та демократичного суспільства, але й допоможе Україні

проявити себе на міжнародному рівні, як гідну поваги і довіри з питань науки та освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДПІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Закон України "Про освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Принципи академічної доброчесності. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/pryncypy-akademichnoyi-dobrochesnosti>.
4. Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. URL: <https://eo.gov.ua/akademichna-dobrochesnist-zalezhyt-vid-usikh-uchasnykiv-osvitnoho-protsesu/2021/04/30/>.
5. Malpractice - JCQ Joint Council for Qualifications. URL: <https://www.jcq.org.uk/exams-office/malpractice/>.

Панухник О. В.,
д-р екон. наук, професор,
завідувачка кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

В умовах вагомих деформацій освітньо-наукового простору спричинених векторним спрямуванням України на європейський розвиток, суспільного резонансу набув процес дотримання здобувачами освіти стандартів академічної доброчесності, дослідницької свідомості й етичних цінностей у міжособистісних взаєминах як сьогочасного конструктиву в освітянському світобаченні.

Проблема академічних проступків щодо недобросовісного привласнення чужого тексту, ідей чи задумів у власних творах без належно оформленого покликання на автора, переклад з іншої мови, точне копіювання слів або ж биті посилання у роботах в контексті отримання здобувачами якісної освіти набуло колосального розмаху, тим самим нівелюючи саму цінність університетської освіти в сучасному повсякденному житті й авторитет вищої школи загалом. Питання плагіату сьогодні є проблемою не лише освітянської й наукової спільноти, а усього суспільства, оскільки студенти є невіддільною, найбільш прогресивною та рушійною частиною соціуму.

Плагіатування як сумнівний спосіб реалізації потенціалу здобувача закладу вищої освіти спричиняє загрозу його академічній свободі та науковому розвитку надалі. Відтак, вдаючись до таких видів плагіату як дослівний плагіат, списування, фальсифікація, републікація чи компіляція; здійснюючи неадекватне перефразування тексту, переказ чужої роботи власними словами із точним змістовим наповненням відповідно до оригіналу; займаючись копіюванням і оприлюдненням чужого тексту

під власним іменем або ж публікуючи неодноразово свою наукову роботу на загал [1], здобувачі освіти демонструють власне формальне ставлення та байдужість до сучасного освітнього процесу, свою неготовність до творчості й індивідуальної розумової діяльності, відсутність теоретичних знань загальних положень академічної доброчесності, етичних і правових норм користування сучасними технічними засобами й інформаційними ресурсами мережі Інтернет.

Сьогодні, борючись із негативними проявами плагіату та низькою академічною культурою поміж здобувачів ЗВО слід прислухатися загальної думки, що першочерговим, єдино правильним має бути створення умов для доброчесної поведінки позитивно мотивуючи їх, заохочення до етики у науковій діяльності заради засвідчення власних переваг продукувати щось унікально нове, сприяння академічній чесності на принципах рівності, справедливості, прозорості і всеохопності, усвідомлення відповідальності за порушення доброчесності в освітній й науковій царинах, а також утвердження етичних ціннісних парадигм з метою формування високорозвиненої особистості у майбутньому. З метою популяризації серед здобувачів норм етичного кодексу, підтримки інформаційної грамотності щодо академічної культури, а також задля ефективності навчання у ЗВО необхідно інкорпорувати проведення тематичних консультацій, інформаційних сесій, вебінарів, бесід, тренінгів, семінарів та окремих навчальних курсів у межах освітніх програм. Оскільки сучасність диктує, що імперативом теперішніх випускників вищої освіти насамперед має стати ентузіазм, креативний пошук та власна допитливість задля генерування відмінних ідей; чіткість висловлювання власних думок та поглядів; критичність мислення з максимальною вигодою для себе; вміння оперативно шукати й аналізувати якісну інформацію; здатність публічно відстоювати свою думку; активна життєва позиція; вправність швидко пристосовуватися до нових викликів суспільства.

У контексті майбутнього, заклади вищої школи артикулюючи через своїх послідовників етичні засади відносин повинні вже сьогодні зосереджувати власні

зусилля на формуванні дієвих механізмів виявлення, запобігання й інструментів протидії плагіату в освітньо-науковому просторі. Оскільки саме від ціннісної орієнтації вищих навчальних закладів залежить яких громадян ми отримаємо в майбутньому: інтелектуально розвинених та громадянсько зрілих, котрі сприятимуть власному індивідуальному й загальнодержавному розвитку, або ж осіб із неприйнятною поведінкою та встановленими хибними академічними засадами, що стане для всіх нормою, зведе навчання на імітаційний рівень і провокуватиме сповільнення цивілізаційного поступу країни загалом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна культура українського студентства : основні чинники формування та розвитку : матеріали для ознайомлення з результатами проєкту № 49169 / Східноукр. фонд соц. дослідж., Ін-т соц.-гуманіт. дослідж. ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Київ. URL: <http://sociosci.karazin.ua/presentation?album=54> (дата звернення: 18.10.2023).

Пасека М. О.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри соціально-
гуманітарних і правових дисциплін,
Уманський національний університет садівництва

СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

На сьогодні, все частіше, в освітянській спільноті доводиться чути про важливість - академічної доброчесності. Адже в сучасному цивілізованому світі дана тематика є актуальною, як в науковому так і в освітянському середовищі й нашої держави. Вона є досить широкою та не обмежується проблематикою плагіату. Адже, згідно Ст. 42 Закону України «Про освіту» від 05. 09. 2017 № 2145-VIII академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень [1].

Незважаючи на всю проблематику, саме дотримання етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу – запорука якісної освіти, ключом до успіху нашої країни. А молодь зробить крок на зустріч змінам і почуватиметься більш впевнено, висловлюючи власну думку, здобуваючи освіту та будуючи кар'єру, покладаючись на власні сили.

В умовах реформування системи вищої освіти України питання підвищення її якості є одним з ключових. Адже від того, наскільки якісною є освіта, залежить конкурентоздатність вітчизняних закладів вищої освіти (ЗВО), обсяг фінансових надходжень, визнання дипломів українських університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників ЗВО тощо. У цьому контексті дотримання принципів академічної доброчесності постає, як невідмінна умова підвищення якості освіти. Сфокусованість даної проблематики пояснюється також її зв'язком з дискусією про те, яким чином система вищої освіти

впливає на формування ціннісних орієнтацій громадян.

Метою есе є підтвердження позиції, що принципи академічної доброчесності мають стати нормою корпоративної культури університетської спільноти, науково-педагогічні працівники, студентство мають усвідомлювати, що досягнення успіху кожного — важка і наполеглива праця. А запорукою імплементації цінностей академічної доброчесності, в першу чергу, є принципова позиція викладачів ЗВО щодо запровадження сталих практик чесного здобуття освіти [2].

Академічна доброчесність є дієвим інструментом забезпечення якості освіти з точки зору світових стандартів вищої школи. На сьогодні надзвичайно актуальним є впровадження міжнародних академічних стандартів та академічної доброчесності у царині українських наукових і освітніх закладів. Цінності академічної доброчесності закладів освіти здобули певного визнання. Свідченням цього є прийняття Кодексів академічної етики, де прописуються, як складові академічної доброчесності, так і види її порушення, також розробляється план дій по впровадженню цих принципів в своєму закладі освіти. Впроваджуються спецкурси для слухачів курсів підвищення кваліфікації керівних та педагогічних кадрів закладів освіти.

Однією з ключових складових внутрішньої системи забезпечення якості в ЗО є система забезпечення академічної доброчесності, розбудова якої ефективно здійснюється згідно із законодавчими документами з урахуванням вимог Міністерства освіти України та рекомендацій Національного агентства забезпечення якості освіти. Система забезпечення академічної доброчесності в ЗО має такі логічно пов'язані між собою складові: 1. Нормативну базу ЗО з академічної доброчесності, яка на системному рівні описує механізми впровадження принципів академічної доброчесності в науковий та освітній процеси, заходи з забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності, процедури попередження та боротьби з порушеннями принципів академічної доброчесності. Наприклад, нормативні питання академічної доброчесності регламентовано у внутрішніх документах ЗО, а саме:

- 1) Стратегії розвитку ЗО;

- 2) Положенні про академічну доброчесність у ЗО;
- 3) Наказ «Про затвердження порядку перевірки текстів на академічний плагіат у ЗО»;
- 4) Положенні про комісію з питань етики та академічної доброчесності;
- 5) Наказі «Про затвердження складу комісії з питань етики та академічної доброчесності у ЗО»;
- 6) Положенні про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти у ЗО»;
- 7) Положенні про моніторинг якості освітньої діяльності та якості вищої освіти здобувачів першого (бакалаврського), другого магістерського), третього (наукового) рівнів, слухачів підвищення кваліфікації ЗО»;
- 8) Етичному кодексі ЗО спільноти [3].

Варто зазначити, що в Уманському національному університеті садівництва значну увагу приділяють дотриманню академічної доброчесності і недопущенню її порушень. З викладачами та студентами постійно проводять семінари, зустрічі та виховні заходи, присвячені цій проблематиці. Наукові праці студентів та викладачів університету перевіряються на академічний плагіат з використанням програмного продукту компанії – Unicheck, що відповідає загальноприйнятій практиці недопущення плагіату.

Саме особливості функціонування системи забезпечення якості на кожному рівні освіти визначаються законом, а саме ст.41 Закону України «Про освіту». Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень, студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання.

Згідно Закону України «Про освіту» п.4 ст. 42 Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Варто зазначити, що академічна доброчесність починається із доброчесної

поведінки кожного: батьків, вчителів, працівників ЗО, працівників органів управління освітою, самих учнів, студентів.

Отже, тема академічної доброчесності дуже важлива та потребує значних обговорень. На сьогодні багато країн в світі мають законодавчо закріплені норми даного питання, які мають імперативний характер. Дотримання принципів академічної доброчесності впливає на репутацію навчального закладу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] : [від 05.09.2017]. Верховна Рада України : офіц. веб-портал. Електрон. данні. Київ, 1994– 2017.
2. Слободанюк О. М. Роль науково-педагогічного колективу у формуванні культури академічної доброчесності студентів. Вісник. Вінницького політехнічного інституту. 2018. № 6.
3. Отамась І. Г. Забезпечення академічної доброчесності в науковому та освітньому середовищі закладів освіти: досвід ЄС та України. К: ЦПО, 2021. 18с.
4. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.

Петренко Т. В.,
канд. хім. наук, доцент кафедри харчової хімії,
Національний університет харчових технологій

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [1].

Викладачі, студенти та представники університетських адміністрацій повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, оскільки цілей викладання, навчання та наукового дослідження можна досягнути лише в академічному середовищі, яке підтримує етичні стандарти [2].

Згідно статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічна доброчесність – це дотримання наступних фундаментальних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та відваги.

Чесність – це обов'язкова складова викладання, навчання, дослідження і роботи, та необхідна передумова повноцінної реалізації довіри, справедливості,

поваги та відповідальності. Чесність – це уникнення обману, списування, привласнення чужої роботи. Здобуваючи знання, і студенти, і викладачі мають бути чесними самі із собою та одне з одним. Нечесна поведінка не лише загрожує добробуту академічної спільноти та порушує права її членів, але й може заплямувати репутацію інституції та применшити цінність ступеня, який вона присвоює.

Довіра – необхідна база для академічної роботи. Довіра виникає з часом і досвідом та будується, в першу чергу, на основі дій, а не слів. Довіру розвивають заклади освіти, які встановлюють чіткі та послідовні академічні стандарти, та систематично і справедливо їх дотримуються. Професорсько-викладацький склад має ставити зрозумілі вимоги до завдань та мати прозору систему оцінювання роботи студента, студенти, в свою чергу, мають підходити до виконання завдань чесно, ретельно та самостійно. Довіра зазвичай має взаємну природу.

Чесне, відповідальне та неупереджене оцінювання відіграє важливу роль в освітньому процесі, а справедливість є обов’язковою для встановлення довіри між викладачами та студентами.

Наукові спільноти можуть лише тоді досягнути успіху, якщо у них панує повага до членів спільноти. Повага в академічному середовищі є взаємною та вимагає демонстрації поваги до самого себе та до інших. Студенти демонструють повагу, коли вони цінують та використовують можливість отримати нові знання. Викладачі декларують свою повагу, коли серйозно сприймають ідеї студентів, визнаючи їх як особистостей, допомагаючи їм у розвитку цих ідей.

Відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності є як особистим обов’язком, так і спільною справою. Кожен член академічної спільноти несе відповідальність за дотримання принципів доброчесності під час навчання, викладання та здійснення наукових досліджень. Культивування відповідальності передбачає розвиток навички розпізнавати та протистояти спокусі порушити норми та правила.

Відвага відрізняється від інших цінностей академічної доброчесності тим, що

це радше якість чи здатність, аніж цінність як така. Сміливість – це риса характеру, яка дозволяє студентам бути відданим якісному та сумлінному навчанню та заохочувати до такого навчання своїх колег. Бути відважним означає діяти згідно власних переконань.

Отже, виконання принципів академічної доброчесності освітянами є необхідною умовою для досягнення успіхів у своїй праці. Окрім цього, доброчесність закладає фундамент відповідальної поведінки студентів після того, як вони покинуть стіни університету [2].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Переклад з видання «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Ред. Тедді Фішман. Університет Клемсон. 1999. ISBN 978-617-684-234-7 (pdf).

Петренко М. О.,
*старший викладач кафедри політологічних та культурологічних студій,
Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ І СВІТУ

*Хто рухається вперед у науках, але відстає у моральності, той більше йде
назад, ніж уперед.*
Арістотель

Через глобалізацію освіти і науки проблема академічної доброчесності сьогодні також є глобальною. Міжнародний центр академічної доброчесності (The International Center for Academic Integrity) вже понад 30 років об'єднує академічну спільноту навколо цієї актуальної проблеми за допомогою щорічних міжнародних конференцій, організації дослідницьких проектів, розробки керівництв, рекомендацій та інших заходів. Власне поняття «академічна доброчесність» (Academic Integrity), за визначенням електронного словника (The Glossary for Academic Integrity) означає відповідність етичним і професійним принципам, стандартам, практикам і послідовній системі цінностей, яка служить орієнтиром для прийняття рішень і дій в освіті, дослідженнях і науці [1]. Оригінальне видання «Основних принципів» 1999 року включало п'ять базових принципів: чесність, довіра, справедливість, повага та відповідальність, але в 2014 році було додано ще мужність як здатність діяти відповідно до власних принципів, незважаючи на страх і зовнішні обставини, сміливість втілювати цінності в життя [2, с.3]. В нашому суспільстві академічна доброчесність найчастіше асоціюється з вищою школою - серед студентів й викладачів, аспірантів й професорів. Проте з поняттям академічної доброчесності потрібно знайомити дітей ще зі школи, коли є спокуса списати домашнє завдання в однокласника. Саме тоді кожен повинен спитати себе: чи чесно я поступаю і чи

справедливо це по відношенню до того, в кого я списую? Адже в школі починається формування особистості, яка потім бере участь в житті суспільства відповідно до тієї моделі поведінки, яка для неї є звичною. Логічно, що саме особиста чесність кожної людини сприяє мотивації до навчання і бажання досягти успіхів в житті власним розумом і працею. Проте, це складно зробити в суспільстві, де не всі керуються принципами чесності і справедливості. Тому цінність диплому і цінність фахівця, аспіранта чи доктора наук буде різною залежно від того чи дотримувалися всі учасники академічного процесу принципів академічної доброчесності. Так можна отримати диплом, але не знання і практичні навички, які потрібно здобути самому, тому що під час професійної практики обман викриється і наслідки помилки лікаря чи інженера можуть бути фатальними для життя інших людей. Можна щорічно публікувати 2-3 ґрунтовні статті в авторитетному журналі, індексованому в базі Scopus, які цитуються дослідниками в цілому світі, а можна 10 статей з наявним академічним плагіатом чи самоплагіатом у будь-яких нефахових виданнях, але з якою метою? Останнім часом в нашій державі увага громадськості зосереджена на перевірці академічної доброчесності при написанні дисертаційних робіт деяких політиків, міністрів, ректорів ВНЗ, що показує запити на чесність і справедливість до осіб, які повинні бути прикладом для інших. Бо якщо такі особи обманюють суспільство в науково-освітньому аспекті, то як їм можна довірити займати високі державні посади? На сьогодні необхідними є такі проекти як «Європейська мережа академічної доброчесності», який спрямований на підвищення обізнаності в питаннях плагіату, академічної етики та доброчесності не тільки серед студентів, а й серед всієї академічної спільноти (включаючи професорів, дослідників, аспірантів, комітети з академічної етики та ін.). [3, с.2] Зрозуміло, що не кожна людина є генієм і може відкрити нові закони природи чи винайти ліки від певного захворювання самотійно. Відповідно до Frascati, 2015, наукові дослідження та експериментальні розробки «включають творчу та систематичну роботу, яка проводиться з метою збільшення

запасу знань - включаючи знання про людство, культуру та суспільство - і створювати нове застосування наявних знань» [4, с. 28]. Вивчати раніше відкриті закони і поняття, аналізувати наявні підходи і принципи вирішення завдань, генерувати нові наукові ідеї, ґрунтуючись на попередніх дослідженнях академічної спільноти є нормальним підходом, якщо дотримуватись при цьому принципів академічної доброчесності. Кожен дослідник розуміє, що праця всього його життя може бути певною лептою (більшою чи меншою) в поступі світової науки, але жага до відкриття, до пізнання істини все одно надихає його щоденно робити свою справу чесно і відповідально. Останнє слово заслуговує особливої уваги. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності і відповідальності за їх порушення в нашій державі на сьогодні потребує доопрацювання, незважаючи на значну кількість наявних законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти», нормативних актів та рекомендацій [5-11, с.1]. Адаптувати світовий досвід імплементації принципів академічної доброчесності в системи середньої та вищої освіти України видається перспективним завдяки активній участі української академічної спільноти та політиків у проєкті «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative), який здійснюється Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні, Міністерства освіти і науки України й Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, удосконаленню з подальшим прийняттям проєкту закону України «Про академічну доброчесність» [12, с.1], впровадженню кодексів честі в закладах освіти, особистої чесності кожного учасника науково-освітнього процесу та ін.

Отже, академічна доброчесність є вектором розвитку науки в координатах сучасного науково-освітнього середовища, тому вивчення міжнародного досвіду для

імплементатії в Україні допоможе досягти позитивних перетворень в якості освіти і в житті суспільства вцілому, адже наука без дотримання моральних принципів є псевдонаукою.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Glossary; ENAI. URL: <http://www.academicintegrity.eu/wp/glossary/>.
2. International Center for Academic Integrity [ICAI]. (2021). The Fundamental Values of Academic Integrity. (3rd ed.). www.academicintegrity.org/the-fundamental-values-of-academic-integrity (стор.3)
3. Tauginienė, L, Ojsteršek, M, Foltýnek, T, Marino, F, Cosentino, M, Gaižauskaitė, I, Glendinning, I, Sivasubramaniam, S, Razi, S, Ribeiro, L, Odiñeca, T., Trevisiol, O. General Guidelines for Academic Integrity. ENAI Report 3A [online], first publication date: October 2018, amended version: September 2019. (2стор.)
4. OECD (2015). Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264239012-en>.
5. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
7. Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>.
8. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
9. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

10. Закон України «Про позашкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>.

11. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>». URL: 392-20.

12. Проект закону України «Про академічну доброчесність» https://naqa.gov.ua/wpcontent/uploads/2021/01/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_4.pdf?fbclid=IwAR1sJO_2f07ZbnPSTyZso-4sfCrL-HAXy-wVedocwkBnzdPJn3vD6IFhjXw.

Присяжнюк І. І.,

канд. юрид. наук,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики,

Київський університет інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІННОВАЦІЇ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЧЕСНОСТІ В АКАДЕМІЧНОМУ СВІТІ

Академічна доброчесність завжди є невід’ємною частиною вищої освіти і наукової діяльності. Сучасний світ із його бурхливим розвитком вносить зміни у всі аспекти освіти та науки, але дотримання академічної доброчесності залишається чи не найважливішим принципом наукової діяльності. Тим не менш, технологічний прогрес вносить свої корективи і у цей процес. Запитання, які стосуються академічної доброчесності, тепер не обмежуються лише питаннями про плагіат або шахрайство в науковому дослідженні. Вони включають у себе інші аспекти, пов’язані з використанням сучасних технологій, доступністю великих обсягів інформації та змінами у методах навчання та дослідження. Сьогодні академічна доброчесність стає складнішою і вимагає нового підходу до її збереження.

Ця тема є вкрай актуальною, оскільки вона відображає найсуттєвіші зміни в академічному середовищі, які відбулися в останні десятиліття. Розуміння цих змін і розробка стратегій для збереження академічної доброчесності стали невід’ємною частиною завдання для всіх учасників освіти та науки.

В цьому напрямку важливе значення відіграють спеціальні програми, які перевіряють текст на запозичення та плагіат з метою забезпеченні чесності процесу наукового дослідження. Крім того, неабияким за важливістю є фактор того, що застосування відповідних перевірок виховує у здобувачів та науковців дисциплінованість та повагу до академічної доброчесності та знижує відсоток «пустих» робіт, які повторюють уже відомі дані і не вносять нових наукових відкриттів. Знаючи про обов’язкову процедуру перевірки та негативний вплив на

репутацію, науковці ретельно перевіряють свої роботи не лише на прямі запозичення, але і на «прихований» плагіат.

Загалом важливо відмітити, що поняття «плагіат» є доволі широким і може включати: дослівне запозичення текстових фрагментів без належного оформлення; використання фактів, ідей тощо з певного джерела без посилання на нього; перефразування тексту джерела або наведення висновків без посилання на це джерело; подання як власних тих досліджень, які виконані іншими особами [2]. Тому, науковцям важливо критично оцінювати власні наукові доробки з метою уникнення запозичень. Важливим також є правильне цитування запозичень, адже часто невірне оформлення цитат може бути кваліфіковане як плагіат [1, с. 78].

Разом із тим, не слід забувати, що такі програми мають і певні недоліки і не можуть слугувати універсальним засобом для перевірки. Вони можуть відзначити як плагіат загальновідомі факти, назви документів тощо, а також можуть недооцінювати особистий внесок та творчий підхід до проблеми. З іншого боку, вони не завжди в змозі ідентифікувати нові форми академічного порушення. Тому важливо підтримувати баланс між використанням відповідних програм і збереженням стимулу для творчого мислення та досліджень. Важливим тут видається роль редактора, адже людина-фахівець може перевірити творчість та відкинути певні елементи, які програма вважає плагіатом.

Іншим новим та важливим аспектом є використання штучного інтелекту, який швидко стає ключовою складовою сучасного наукового процесу, впливаючи на спосіб, яким дослідники взаємодіють з інформацією. Цей вплив може мати як переваги, так і виклики з точки зору академічної доброчесності.

З одного боку, штучний інтелект може сприяти швидшому пошуку необхідних даних та обробці інформації. З іншого – може генерувати тексти та робити перепис тексту без зміни суті ідеї з швидкістю та точністю, яка раніше була недосяжною.

Ця суперечність викликає питання про те, як використовувати штучний інтелект в освіті та наукових дослідженнях таким чином, щоб сприяти академічній

доброчесності. Важливо розвивати засоби для виявлення штучно створених текстів та встановлювати стандарти їхнього використання. Важливо формувати навички критичного мислення та етичного використання штучного інтелекту. Тільки за умови взаємодії технології та академічної етики можна досягти балансу між швидкістю та чесністю у дослідженнях.

Отже, питання академічної доброчесності ніколи не втратить своєї актуальності, а буде лише набувати її. Можливість безлімітного доступу до наукових доробків у Інтернеті та використання штучного інтелекту з одного боку полегшили доступ до знань, а з іншого – створили більше можливостей для привласнення чужих наукових доробків.

З іншого боку, ці ж новітні технології часто полегшують виявлення такого плагіату, знову ж таки через необмежений доступ до джерел інформації і можливість швидкого аналізу та виявлення «запозичень». Отже, використання спеціальних програм для пошуку плагіату є важливим інструментом для збереження академічної доброчесності. Вони сприяють виявленню плагіату, виховують у здобувачів та науковців усвідомлення академічних стандартів та важливості науково-дослідної роботи. Проте, їх ефективність повинна бути розглянута у контексті загальної культури академічної доброчесності та сприяти стимулюванню творчості та креативності в академічному середовищі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Юрко Н. І., Стифанишин І. М., Проценко У. М. Академічний плагіат: основні різновиди та дискусійні аспекти. *ЛОГОС. ОНЛАЙН*. 2020. № 7. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.07.html>

Саркісян Г. С.,
канд. техн. наук, доцент кафедри
проектування доріг, геодезії і землеустрою,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ОСНОВА ЧЕСНОГО НАВЧАННЯ

Академічна доброчесність визначається як набір етичних принципів і стандартів, які стосуються чесності та інтелектуальної чесності в академічному середовищі. Це поняття є важливим складовим чинником вищої освіти та науки і має вирішальне значення для формування моральних цінностей здобувачів вищої освіти і вчених. Але що саме включає в себе ця концепція академічної доброчесності і чому вона важлива?

Складові академічної доброчесності включають у себе чесність у виконанні робіт, відсутність плагіату, правильне вказування джерел, збереження конфіденційності даних і дотримання етичних норм. Це не просто правила, це цінності, які покладаються в основу академічної громадськості. Чи потрібна імплементація принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України? Звісно, так. Імплементація цих принципів є важливою, оскільки вона сприяє підвищенню якості надання освітніх послуг.

Академічна доброчесність вимагає від здобувачів та вчених виявляти чесність та інтелектуальну чесність у всіх аспектах навчання та досліджень. Це означає, що здобувачі повинні подавати власні роботи і звіти, які відображають їхні власні думки, аналіз та дослідження. Неприпустимою в освітньому процесі є наявність свідомого плагіату чужих думок, тобто копіювання або використання результатів інтелектуальної роботи іншої людини без належного посилання на першоджерело. Плагіат порушує принципи академічної доброчесності і може мати серйозні наслідки. Особливо гостро це питання стоїть при підготовці здобувачами кваліфікаційних робіт на здобуття освітнього ступеня.

Однак академічна доброчесність не обмежується лише униканням плагіату. Вона також включає в себе етичне поводження усіх учасників освітнього процесу. Водночас, вчені та здобувачі повинні виявляти чесність у поданні результатів своїх досліджень і відкритості до інших поглядів і критики. Це сприяє науковому діалогу і розвитку нових ідей. Потрібно дотримуватися прозорих і етичних стандартів у зборі, обробці і поданні даних. Це важливо для запобігання фальсифікації та спотворенню результатів досліджень.

Академічна доброчесність також вимагає чесного цитування джерел, використовуваних у дослідженнях і роботах. Це допомагає підтримувати прозорість і довіру до наукового та освітнього процесу. Чесність у цитуванні є важливою для визнання попередніх досліджень та внеску інших науковців. Академічна доброчесність створює фундамент довіри між здобувачами, викладачами, вченими та громадськістю. Ця довіра є необхідною для збереження і підтримки авторитету вищої освіти та науки.

На сьогоднішній день дуже актуальним постала проблема використання здобувачами текстів, згенерованих за допомогою штучного інтелекту. З одного боку, дуже важливо боротися з цими порушеннями, бо це відбиває бажання у здобувачів навчатися, думати, писати, висловлювати власні думки. Навіщо це робити, якщо можна поставити декілька запитань штучному інтелекту і він все напише сам? Тому дуже цінним вбачається поява програмного забезпечення, яке здатне визначати автоматизовано згенерований текст з-поміж власних думок автора. З іншого боку не хотілося б обмежувати і розвиток штучного інтелекту та його потенціал для автоматизації процесів, бо від цього суспільству нікуди не подітись. Роль штучного інтелекту у майбутньому буде тільки зростати. Таким чином, важливо знайти баланс між захистом від плагіату та сприянням розвитку технології.

Щоб забезпечити академічну доброчесність серед здобувачів, важливо проводити відповідні семінари, тренінги, інформувати про стандарти академічної доброчесності, проводити вебінари щодо простих вмінь та навичок, які потрібні в

освітньому процесі: конспектувати, шукати інформацію за межами навчального посібника, групувати інформацію та робити висновки, виокремлювати основну інформацію від другорядної.

У світовому досвіді упровадження принципів академічної доброчесності вже існує чітка система правил, освіти щодо етичного наукового письма, та використання програм з антиплагіату для перевірки робіт. Цей досвід можливо застосувати в Україні з адаптацією до місцевих умов. Система заходів з дотримання принципів академічної доброчесності в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті [1, 2] включає організаційні заходи, які сприяють контролю плагіату, вебінари з навчання академічному письму для здобувачів і використання антиплагіатних програм для перевірки кваліфікаційних робіт. Але процедура перевірки студентських робіт, статей, проектів є теж сьогодні досить проблемним питанням. У ХНАДУ використовується програма перевірки унікальності тексту Unicheck, а граничний відсоток запозичень в тексті встановлено на рівні 30 % (тобто 70 % унікальності тексту). По-перше, зрозуміло, що чим популярніше тема, над якою працює студент, тим складніше домогтися унікальності. По-друге, дуже важливо враховувати специфіку тієї чи іншої дисципліни, спеціальності, спрямування тексту. Як приклад, можна привести роботи технічного спрямування, в яких, переважно, використовуються: типові методики обстеження параметрів, що досліджуються; методики планування експерименту або підбору відповідного закону розподілу; застосування типових критеріїв ефективності функціонування об'єкту дослідження, тощо. Також слід відзначити проблему довгих термінів та формулювань, які не підлягають зміні, але програмні засоби виявлення плагіату ідентифікують такі терміни як плагіат, що не є правильним (наприклад: «напружено-деформований стан конструкції нежорсткого дорожнього одягу автомобільної дороги»). Тому застосування в роботі наведених вище універсальних наукових інструментів ускладнює виконання мінімального відсотку унікальності тексту. Одним із варіантів вирішення проблеми оцінки відсотку унікальності наукових робіт такого типу є

розробка чітких алгоритмів розгляду студентських робіт з урахуванням їх структури та спрямування. Відповідно, для забезпечення імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі потрібно створити чіткі правила, надати підтримку інструкціями та ресурсами для студентів і дослідників, та створити засоби для визначення, виявлення і попередження «справжнього» плагіату там, де це є доречним та необхідним.

У світі, де доступ до інформації стає все доступнішим і де важливість наукового підходу росте, академічна доброчесність лишається одним з найголовніших проблемних питань у світі освіти та науки. Вона вимагає від нас бути чесними, відкритими та відповідальними у своєму навчанні, дослідженнях та викладанні. Це робить наш освітній процес більш справедливим, довірчим і динамічним. Академічна доброчесність – це не просто норма, але і цінність, яку ми повинні захищати та підтримувати для майбутніх поколінь.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Правила академічної доброчесності учасників освітнього процесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. СТБНЗ 67.1-01:2018. Стандарт закладу вищої освіти від 01.01.2018. URL: https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_67_01_dobroch_1.pdf.

2. Академічна доброчесність. Перевірка тексту академічних, наукових та кваліфікаційних робіт на плагіат. СТБНЗ 85.1-01:2021. Стандарт закладу вищої освіти від 01.01.2021. URL: https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_85_1_01.pdf.

Скиба М. І.,

д-р. техн. наук, доцент, професор кафедри технології неорганічних речовин та екології,

Державний вищий навчальний заклад

«Український державний хіміко-технологічний Університет»

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ОСНОВА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Система освіти є одним із основних показників соціально-економічного розвитку суспільства. Наразі, одним із важливих аспектів для забезпечення високого рівня якості освіти та розвитку науки, як в Україні так, і в світі, є збільшення уваги всіх учасників навчально-освітнього середовища до питання академічної доброчесності та пов'язаних з ним широкого переліку аспектів: стандартів, принципів щодо порядності, чесності, об'єктивності й професіоналізму в освітньо-науковому середовищі тощо. Збільшення фокусу уваги до питання академічної доброчесності передусім обумовлено значним зростанням доступу до джерел інформації на платформах відкритих даних, що перешкоджає творчому і незалежному мисленню і провокує мислення за принципом сору/past. Слід також додати, що значний вплив і виявлення слабких сторін в сфері академічної доброчесності у всьому світі обумовлено запровадження дистанційного навчання та онлайн-оцінювання у всьому світі в останні роки за рахунок пандемії [1]. Підтвердженням цього є дані звіту World Education Monitoring Report 2021-2022, в опитуванні щодо проведення дистанційної форми навчання, проведеному в 53 країнах, 3 країни повідомили про повний перехід вищої освіти на віртуальний режим, 19 країн використовували онлайн-методи, а 28 країн використовували поєднання дистанційного та денного навчання [2]. Розвиток технології штучного в останні роки ще більше викликає занепокоєння.

Аналіз різноманітних світових рейтингів свідчить про тісний взаємозв'язок між якістю освітньої системи та загальним рівнем економічного добробуту та процвітання країни, де саме академічна доброчесність є основним показником якості освіти. Тому, як правило, сприяння культурі академічної доброчесності є головною перевагою

вищих навчальних закладів у розвинутих країнах світу. Такі заклади досліджують і розуміють природу внутрішніх і зовнішніх причин, які призводять до академічної нечесності, що дає змогу в майбутньому розробити та впровадити ефективну політику забезпечення академічної доброчесності, суттєво впливають на ставлення до академічної доброчесності та знання про академічну доброчесність, а також на зменшення частоти академічної нечесності. Відтак, розуміння та реалізація фундаментальних цінностей академічної доброчесності в університетах стало основними цінностями всіх освітніх і дослідницьких установ (ЮНЕСКО, 2004).

В Україні ще з 2016 року на законодавчому рівні визначено важливість та обов'язковість забезпечення принципів академічної доброчесності у освітньому процесі під час навчання та викладання. З прийняттям нової редакції Закону України «Про освіту» з 2017 року академічна доброчесність стала обов'язковою складовою системи забезпечення якості в університетах [3]. Протягом цього часу питання академічної доброчесності в Україні пройшло еволюцію від початкового незнання до певного визнання серед освітньої та наукової громадськості. В більшості університетів України наразі вже документально затверджені програми (регламентуючі документи, накази та розпорядження) щодо дотримання академічної доброчесності та відповідальності за її порушення. Всі вони базуються на основних засадах Закону про освіту №2145-VIII та змінами до деяких законів від 18.12.2019 за №392-9 [3]. Відтак, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (стаття 42). Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень,

відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації [3].

Академічній доброчесності протиставляється категорія академічної недоброчесності. Порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання.

На сьогоднішній день ми не можемо стверджувати, що протягом цих років було повне зникнення порушень академічної доброчесності і сформувалася абсолютно нова академічна культура в університетах, яка не допускає академічної нечесності. На жаль, рівень дотримання академічної доброчесності та сучасна академічна культура студентства в Україні залишаються не на високому рівні. Навіть при введенні кодексів дотримання академічної доброчесності в вищих навчальних закладах і встановленні академічної відповідальності за порушення цих правил, на практиці не завжди вдається досягти їхнього виконання. Таким чином, академічна нечесність залишається серйозною проблемою для академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України.

Проте слід зазначити, що знизити високий рівень порушень академічної доброчесності окрім впровадження нормативних актів, розпоряджень у закладах освіти цілком можливо і доцільно через впровадження освітніх ініціатив, створення додаткових навчальних курсів для студентів або виділення часу для академічних занять, що спрямовані на цю тему. Важливим є створення самої атмосфери неприйнятності академічної недоброчесності у закладі навчання. Також важливими є багатоступінні перевірки студентських робіт на виявлення в них ознак академічного плагіату, а також вдосконалення внутрішніх нормативних актів, що стосуються процедур запобігання та боротьби з академічним обманом.

Також всі фахівці та експертні фокус групи щодо питань імплементації академічної доброчесності єдині у думці, що основна відповідальність за впровадження культури академічної доброчесності базується на закладах освіти, керівництві та викладачах, які постійно повинні зосереджувати увагу на академічній поведінці та забезпечувати фундаментальні цінності академічної доброчесності [4, 5].

З вище зазначеного слід зробити висновок, що питання побудови ефективної атмосфери академічної доброчесності у закладах освіти є не простим питанням і не може зводитись лише до впровадження перевірок робіт та наявності внутрішніх документів про академічну доброчесність. Питання є значно глибшим і потребує виховання внутрішніх принципів в кожного учасника навчально-освітнього процесу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The Quest for Quality in University Education in the Post-COVID-19 Era: Do Anti-plagiarism Tools Still Matter? Joseph M. Kavulya¹, Vincent Bob Kiilu, Bernadetta N. Kyengo Volume 1, Issue 1 (2023) KLISC Journal of Information Science and Knowledge Management. P. 1-9.
2. UNESCO. (2021). Global education monitoring report summary, 2021/2: non-state actors in education: who chooses? who loses? UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380076>.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо деяких аспектів реалізації принципів академічної доброчесності : Проект Закону України від 01.07.2020 №3758. Інформаційно-правова система «ЛІГА:ЗАКОН» URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI02558A.html.
4. National Institute for Strategic Studies. (2017). Status and Problems in Combating Plagiarism in Ukrainian Education. National Institute for Strategic Studies. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-12/plagiat-8be00.pdf>.
5. Крок за кроком до нової академічної культури (за результатами року роботи Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP). URL: <http://www.saiup.org.ua/novyny/krokza-krokom-novoyi-akademichnoyi-kultury/>.

Сперкач Н. А.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри кримінальної юстиції,
Навчально-науковий інститут права,
Державний податковий університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ САМОПЛАГІАТУ ЯК ВИДУ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Відповідно до ч.4 ст. 42 Закону України «Про освіту» до одного із видів порушення академічної доброчесності належить самоплагіат, як оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів. Окрім цього, законодавець передбачає самоплагіат також як і форму такого порушення академічної доброчесності, як обман [5]. Проте, якщо з питанням академічного плагіату більш зрозуміло в практичному застосуванні цього поняття, то щодо термінології та дефініції «самоплагіат» виникають суперечності та неточності.

Адже, з огляду на те, що плагіат часто сприймають як крадіжку, оскільки плагіат (від латинського «Plagiarius» – викрадач) – привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [4], поняття самоплагіату, здається, не має особливого сенсу, адже хіба можна викрасти у самого себе? І відповідь викликає дуже багато нюансів та питань. Дослідження питання самоплагіату, як нормативно закріпленого виду порушення академічної доброчесності потребує детального вивчення та дослідження, що сприятиме належному рівню вдосконалення правового регулювання відносин щодо захисту академічної доброчесності у сфері освіти та науки.

Проаналізувавши поряд із законодавчими нормами, що стосуються самоплагіату, також і погляди окремих науковців щодо досліджуваного питання, необхідно відзначити, що й тут немає єдиного підходу щодо трактування, адже можна

зустріти дефініції поняття «самоцитування», «самокопіювання», тощо. Так, зокрема, Г. О. Ульянова взагалі відзначає некоректність такої категорії, як «самоплагіат», оскільки, як вона відзначає, сутність плагіату полягає у привласненні чужих результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Тому, вона пропонує замість категорії «самоплагіат» ввести у науковий обіг категорію «авторське дублювання наукових результатів» з метою підкреслення невідповідності вимогам законодавства дій автора з неодноразового опублікування власних наукових праць у різних джерелах з метою забезпечення необхідної їх кількості для досягнення певних результатів у науковій сфері [7, с. 370].

На думку, ж Красицької Л.В. самоплагіат взагалі за своєю сутністю є юридичною фікцією (техніко-юридичним прийомом, за допомогою якого: а) неіснуюче становище (відношення) оголошується існуючим і набуває загальнообов'язкового характеру внаслідок його закріплення в правовому приписі; б) штучно прирівнюються одна до другої такі речі, які в дійсності є різними або навіть протилежними) і тому вона пропонує самоплагіат розглядати не як правову категорію, а як морально-етичну категорію в контексті порушення етичних підходів до академічної доброчесності. Тому, Красицька Л.В. відмічає, що науковець, висловлюючи свої думки й пропозиції, постійно працюючи з певним емпіричним матеріалом, може в певних публікаціях змінювати мотивацію, розширювати ці думки, при цьому розкривати одну й ту ж власну ідею, тому визначати оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як порушення, за яке застосовують заходи юридичної відповідальності є недоцільним [2, с. 192].

Враховуючи неоднозначність підходу до трактування поняття «самоплагіат», доцільно детально проаналізувати документи Міністерства освіти і науки України, що стосуються досліджуваного питання. Так, Лист МОН України від 23.10.2018 року № 1/9-650 містить «Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» та «Розширений глосарій термінів та понять

ст. 42 «Академічна доброчесність». Детально опрацювавши вказані документи, необхідно відмітити наступне: у випадках самоплагіату йдеться про некоректне з погляду академічної етики використання раніше опублікованих власних наукових результатів; поняття самоплагіату не варто застосовувати до випадків відтворення наукових результатів автора у публікаціях, які не є науковими; до самоплагіату не належать перевидання (стереотипні чи перероблені та/або доповнені) монографій, підручників, навчальних посібників, інших творів, що містять результати наукової, освітньої або творчої діяльності, в яких наведено інформацію про перевидання та/або посилання на перше видання [6].

Також, відповідно до «Методичних рекомендацій для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» до видів порушень, що може включати самоплагіат належать: дуплікація публікацій; дуплікація наукових результатів; подання у звітах із виконання різних наукових проектів тих самих результатів як таких, що отримані при виконанні відповідного проекту; повторне подання здобувачами освіти письмових робіт, які вже подавалися як звітність із інших дисциплін, без дозволу викладача; агрегування чи доповнення даних; повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу тощо [3].

Проте, в практиці забезпечення академічної доброчесності виникають неточності, а інколи проблеми в застосуванні визначення дефініції «самоплагіату». Так, зокрема, щодо ситуації, коли за результатами комп'ютерної перевірки текстів дисертацій авторам ставлять вимоги, щодо переформулювання текстових фрагментів, що збігаються з текстами раніше оприлюднених наукових публікацій здобувачів, інтерпретуючи такі збіги як самоплагіат. Проте, це не враховує чинних вимог до дисертацій. Тому, відповідно до Листа МОН України від 20.05.2020 р. № 1/9-263 «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності» «наявність в дисертації фрагментів раніше оприлюднених наукових робіт здобувача не містить ключової характеристичної ознаки (спроби оприлюднення

раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів) і не відповідає поняттю «самоплагіат». Разом з тим, вимога щодо попереднього оприлюднення результатів дисертацій означає, що в дисертації має бути зазначено, де саме кожний з основних результатів був опублікований. Так само, не є самоплагіатом написання наукових статей на основі доповідей про результати досліджень, що опубліковані у збірниках тез чи матеріалах конференцій. Однак, при виданні розширених доповідей чи статей за матеріалами наукового заходу видавці мають зазначати цей факт у вихідних даних. Проте, слід відмітити, що провідні наукові видання і університети світу часто розглядають надмірні посилання на власні публікації як порушення академічної доброчесності з метою штучного підвищення наукометричних показників автора [1].

Отже, на основі вказаних положень, можна дійти висновку, що дійсно не зовсім правильно вживати термін «самоплагіат». Тому, підтримую пропозицію Г. О. Ульянової щодо введення у науковий та законодавчий обіг категорії «авторське дублювання наукових результатів» та його нормативне закріплення. Окрім цього, подолання існуючих проблем самоплагіату потребує необхідності встановлення чітких процедур та критеріїв ідентифікації цих порушень, що можна врегулювати шляхом прийняття спеціального закону щодо академічної доброчесності та нормативних документів закладів вищої освіти та наукових установ, які б деталізували окремі питання забезпечення академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності: Лист МОН України від 20.05.2020 р. № 1/9-263.URL: http://www.lib.znau.edu.ua/jirbis2/images/Files/2020/AD/MON_20.05.2020.pdf (дата звернення: 29.10.2023).

2. Красицька Л. В. Плагіат і самоплагіат як правові явища. Нове українське право, Вип. 3, 2021. С. 188-193. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6cb92d17-592f-41c6-a6c7-894e44b6a162/content> (дата звернення: 26.10.2023).

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти із підтримки принципів академічної доброчесності; Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту». — Лист МОН від 23.10.2018р. № 1/9-650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 27.10.2023).

4. Плагіат. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/plaghiat> (дата звернення: 27.10.2023).

5. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.10.2023).

6. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). Лист МОН України від 23.10.2018 року № 1/9-650. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> (дата звернення: 25.10.2023).

7. Ульянова Г.О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис... д-ра. юрид. наук : 12.00.03 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 433 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/2749> (дата звернення: 27.10.2023).

Ткаченко С. С.,
канд. мед. наук, доцент кафедри фізіології,
Дніпровського медичного університету.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПОВСЯКДЕННІ

Прочитавши визначення терміну, багатьом з нас може здатись, що дана тема ніяк їх не обходить, адже плагіатом вони не займаються і не присвоюють плодів чужої праці. Але чи так все просто і яке місце у нашому житті займають ці два слова?

Сучасне життя з його різноманіттям цифрових пристроїв, вільним доступом до джерел інформації через локальні та глобальні електронні мережі, розвитком штучного інтелекту та нейронних ланцюгів викликали суттєві зміни у науково-освітньому процесі в незалежності від його рівня. Легкість з якою здобувач освіти може отримати дані, що цікавлять його, а також можливість їх розповсюдження на тлі мініатюризації електронних засобів зв'язку створило родючий «грунт» для проявів шахрайства у тому чи іншому виді. Більш того, випадки порушення академічної доброчесності спостерігаються також і серед педагогічного персоналу, людей, що повинні бути взірцем для своїх учнів [1].

Причини, що штовхають людей на викрадення ідей, подання наукових робіт, статей, винаходів та дисертацій, виконаних іншими, під своїм авторством досить різноманітні, але здебільшого усі їх можна звести у декілька груп – отримання матеріальних благ, влади, соціальний тиск, банальна лінь. Ну і шантаж, звичайно, страх втратити роботу [2].

Заради просування кар'єрними сходами здобувач наукового ступеня замовляє написання дисертаційної роботи. Це дозволить йому підвищитись у ієрархії свого середовища та отримати вищу зарплатню. Мотиви зрозумілі, попит народжує пропозицію, але що штовхає виконавця замовлення, вочевидь не обділеного знаннями, інтелектом, сумлінням (сподіваємось) на цей злочин? Гроші. А точніше – їх нестача. Складно уявити собі, що схожа практика має широке розповсюдження,

наприклад, у Швейцарії. Безумовно, для шахраїв політичних кордонів не існує, але масштаби різні. А цій, безумовно талановитій, людині потрібно кормити сім'ю. Май він достойну зарплатню, навряд чи порушував би закон, хоча індивіди бувають різні. Безвихідь штовхає багато на що...

Інший приклад порушення принципів академічної доброчесності: колеги просять додати їх до списку співавторів наукової роботи. Здається, нічого такого – працюємо поряд, наукова тема спільна... І автор нерідко додає. Що це - відсутність почуття власної гідності? Чи просто оплатити публікацію статті у журналі, що входить до серйозних інформаційних баз здатен далеко не кожний, особливо молодий вчений? Жодного разу я не виправдовую порушення Кодексу, але інколи корисно поглянути й у підпілля. А тут ми бачимо серед мотивів не лише брак фінансів, а ще й лінь. Тих, кого внесуть у список. У їх безталанність повірити складно, адже працюють вони поряд з автором, і роботу свою якимось виконують. Між іншим, виключення зі списку дійсних співавторів також є проявом плагіату [3].

До речі, у Фінляндії вчителі не мають категорій, але існує конкуренція в навчальному колективі, що є рушійною силою для самовдосконалення. Там педагог відвідує курси не за для отримання папірця, а заради знань [4].

Кінець навчального року, студент відвідує сайт, де за «скромну» суму йому пропонують написати курсову роботу. Чи дипломну. Припустимо, що ця молода людина вступила до Вишу через соціальний тиск – батьків, наприклад. Чи за компанію з однокласниками, другою половинкою – не суть. Дипломний проект буде зроблено, принципи академічної доброчесності спаплюжені, а студент вийде з закладу дипломованим спеціалістом. І відсутність знань не мала б великого значення якби диплом лише висів би на стіні як частина інтер'єру, але нажаль так буває не завжди. І обернеться це все сльозами дітей біля труни матері, яку без перебільшення вбив такий от «ескулап», що взявся її лікувати. Чи інвалідним візком для постраждалого з під завалів будинку, що був спроектований горе-архітектором. І сотнями жертв авіакатастрофи через помилку інженера чи диспетчера. А провина за

ці жахиття рівномірно розподіляється між замовником чергового реферату та виконавцем з тієї фірми, що ставить за мету полегшити занадто важкі студентські будні (про спрощення навчальних програм майже щороку самі студенти чомусь не згадують). Не будемо забувати й про брак висококваліфікованих спеціалістів як наслідок такого «навчання», а це вже відображається на розвитку суспільства і країни в цілому. Ось справжня ціна плагіату і навряд чи її можна виміряти у грошових знаках.

У Сполученому королівстві на початку 2000-х років було проведене цікаве анкетування, що ставило за мету з'ясувати причини, які штовхали студентів на не доброчесні вчинки під час навчання [5]. Окрім колективізму, вільного доступу до готових матеріалів в інтернеті та страху перед виключенням з Вишу респонденти вказували брак стримувальних чинників, наявність можливості для списування та лінь. Основними ж стримуючими факторами були старанна робота, особиста мотивація та моральні переконання [5, с. 6-7]. До речі, знав я одного батька, що мотивував доньок до навчання грошовою винагородою за кожную гарну оцінку. Сподіваюсь, ціль виправдала засоби. Тож виходить: «я списую, просто тому що я це можу»? А чи не забули вони основну мету відвідування навчального закладу? Хоча буває що і «відвідування» створене лише заступництвом однокласників (теж прояв академічної недоброчесності, між іншим) [5]. Риторичність цього питання сягає корінням наймолодшого віку, коли особистість ще починала формуватись, коли бачила навкруги себе недоброчесні поступки та наміри і вважала це за норму. Таким чином відповідальність тією чи іншою мірою лежить на всьому оточенні людини, починаючи з батьків та вихователів дитячого садку з їх неоднаковим ставленням до дітей, і закінчуючи приятелем, який, зламавши гілку дерева, перекладає провину на kota.

Несподівано, але у порушенні академічної доброчесності можна звинуватити майже кожного. Навіть при сумлінному написанні власної статті чи презентації ми цитуємо інших авторів чи використовуємо малюнки, схеми та фото, запозичені з

«всесвітнього павутиння». У кінці цитати ми завжди вказуємо номер джерела зі списку літератури, а як щодо зображень? У них також є автор. [3]

Бувають випадки (і не поодинокі), коли схожі ідеї були винайдені кількома дослідниками майже одночасно, за умов того, що вони не були знайомі один з одним. Можна припустити, що дістатись одних і тих саме результатів можна й самотійно, але погодьтесь – позбавитись підозри у плагіаті за таких умов дуже не просто.

У Кодексі академічної доброчесності є пункт «негайне повідомлення про випадки порушення академічної доброчесності уповноваженим органам» [6, с. 4] - здавалося б, цілком нормально, якщо ми хочемо позбутися цього явища. Але реальність нашого суспільства, що зазнавало відомого впливу протягом тривалого періоду своєї історії, створюють вагомі перешкоди оприлюдненню зазначених випадків порушення закону. Дійсно – перспектива отримати клеймо зрадника в колективі нікого не спокушає, а злочин не з найжахливіших, здоров'ю та життю загрози не несе. Не несе, як ми бачили, лише на перший погляд.

Таким чином, поняття академічної доброчесності виходить далеко за межі стін навчальних закладів, вона весь час поруч з нами і її порушення через причинно-наслідкові зв'язки дуже чуттєво відбивається на нашому житті, як порошок, що потрапила між коліщаток годинникового механізму.

«Навіть помах крила метелика може викликати цунамі на іншому кінці світу» (Джеймс Сваллоу).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.
2. Д-р Майк Редді та Вікторія Джоунз. Про соціальну модель плагіату. Університет Південного Уельса. 8 с.
3. Tomáš Foltýnek et al. How to Prevent Plagiarism in Student Work. A Handbook for Academic Staff. URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/materials/how-to-prevent->

plagiarism-in-student-work/.

4. Alexandr Osipov. Long life learning and soft skills development the case of Finland. University of eastern Finland [Матеріали лекції].

5. Чому студенти списують (за їхніми словами та зі слів інших) / Гелен Сміт (Нортумбрійський університет, Сполучене Королівство), Джим Ріджвей (Даремський університет, Сполучене Королівство). 14 с. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/UKR_Why_students_cheat.pdf.

6. Кодекс академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, 2019. 6 с.

ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ

Організатори Стажування не гарантують, що вебсторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.